

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสามารถประมวลและกำหนดอยู่ในขอบข่ายของหัวข้อสำคัญต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดสำนักสาธารณะ

- 1.1 ความหมายของจิตสำนักสาธารณะ
- 1.2 ความสำคัญของจิตสำนักสาธารณะ
- 1.3 องค์ประกอบของจิตสำนักสาธารณะ
- 1.4 ปัจจัยที่ทำให้เกิดจิตสำนักสาธารณะ
- 1.5 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสำนักสาธารณะ
- 1.6 วิธีการวัดจิตสำนักสาธารณะ
- 1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดสำนักสาธารณะ

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรมแนะแนว

- 2.1 ความหมายของกิจกรรมแนะแนว
- 2.2 ความสำคัญของกิจกรรมแนะแนว
- 2.3 วัตถุประสงค์ของกิจกรรมแนะแนว
- 2.4 ขอบข่ายของกิจกรรมแนะแนว
- 2.5 แนวทางการจัดกิจกรรมแนะแนว
- 2.6 ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมแนะแนว
- 2.7 ประโยชน์ของกิจกรรมแนะแนว
- 2.8 ความหมายของชุดกิจกรรมแนะแนว
- 2.9 ความสำคัญของชุดกิจกรรมแนะแนว
- 2.10 องค์ประกอบของชุดกิจกรรมแนะแนว
- 2.11 การพัฒนาชุดกิจกรรมแนะแนว
- 2.12 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรมแนะแนว

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมความคิดสำนักสาธารณะโดยใช้ตัวแบบ

- 3.1 ความหมายของเทคนิคตัวแบบ
- 3.2 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้ตัวแบบ

- 3.3 กระบวนการเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบ
- 3.4 ประเภทของตัวแบบ
- 3.5 แนวทางในการเลือกตัวแบบ
- 3.6 การเสนอตัวแบบ
- 3.7 วิธีดำเนินการเสนอตัวแบบ
- 3.8 วิธีการสร้างตัวแบบ
- 3.9 อิทธิพลของตัวแบบ
- 3.10 ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการใช้เทคนิคตัวแบบ
- 3.11 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้เทคนิคตัวแบบพัฒนาความมีจิตสำนึกสาธารณะ
- 4. ปัจจัยเชิงสาเหตุหรือสมมติที่เกี่ยวกับพฤติกรรมความมีจิตสำนึกสาธารณะ
 - 4.1 เพศ
 - 4.2 ผลการเรียนรู้เฉลี่ย
 - 4.3 รายได้ของครอบครัว

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีจิตสำนึกสาธารณะ

1.1 ความหมายของจิตสำนึกสาธารณะ

คำว่า “จิตสำนึกสาธารณะ” (Public Consciousness) มีผู้เรียกคำนี้แตกต่างกันออกไป เช่น จิตสำนึกสาธารณะ จิตสำนึกต่อส่วนรวม จิตสำนึกทางสังคม ความสำนึกทางสังคมรวมไปถึง คำที่มีความเกี่ยวข้อง เช่นการเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นต้น ซึ่งคำเหล่านี้มีความหมายใกล้เคียงกัน โดยมีผู้กล่าวถึง จิตสำนึกสาธารณะโดยใช้คำเรียกที่แตกต่างกันออกไป อาทิเช่น ญัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ (2550) เรียก จิตอาสา (Service Mind) ไชยา ยิ้มวิไล (2550) เรียก สำนึกสาธารณะ (Social Consciousness) ระเวียง ดอนศรีธา (2554) เรียกจิตสาธารณะ (Public Mind) พรพิชญ์ วิทยาอุบลภัทร์ (2553) เรียกจิตสำนึกสาธารณะ (Public Mindedness) ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า “จิตสำนึกสาธารณะ” ซึ่งมีผู้ให้ความหมายดังนี้

กรมวิชาการ (2542) ได้ระบุลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยไว้สามประการ ประการแรกคือ พฤติกรรมช่วยเหลือผู้อื่นประกอบด้วยช่วยเหลือแนะนำสิ่ง ที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่นให้มีความร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาสังคมโดยอำนวยความสะดวกให้กับผู้อื่น และแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น ประการที่สอง คือพฤติกรรมเสียสละต่อสังคมจะเป็นผู้ที่สามารถ สละกำลังกายกำลังทรัพย์และเวลาช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมมีการเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่า

ประโยชน์ส่วนตนและรู้จักเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับเป็นผู้เสียสละประโยชน์ที่ตนพึงได้รับแลกกับประโยชน์ของคนหมู่มากหรือคนที่อ่อนแอกว่าสามารถใช้เวลาวางให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้ในประการสุดท้าย คือพฤติกรรมมุ่งมั่นพัฒนาสังคมนั้นบุคคลจะต้องสนใจปัญหาและการเปลี่ยนแปลงพร้อมทั้งเสนอความคิดเห็นที่จะพัฒนาสังคมมีความตั้งใจทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดและเป็นประโยชน์ต่อสังคมริเริ่มสิ่งใหม่ๆ เพื่อพัฒนาสังคมจนสำเร็จ

ราชบัณฑิตยสถาน (2542, น.312) ได้ให้ความหมายของ จิตสำนึกทางสังคม หรือ จิตสำนึกสาธารณะ ว่า การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน หรือการคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ได้ให้ความหมายว่า การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัดและมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ (2539, น.1-2) ได้ศึกษาการปลูกฝังให้เยาวชนให้ทำตนให้เป็นประโยชน์เพื่อสังคมจากบุคคลในอาชีพต่างๆ ได้ให้ ความหมายของการทำประโยชน์เพื่อสังคมซึ่งสอดคล้องกับจิตสาธารณะไว้ว่าคือการทำสิ่งที่ดีงามจนเป็นนิสัยเพื่อความสุภาพของตนเองและสังคมส่วนรวมตลอดจนการกระทำเพื่อป้องกันปัญหาหรือการสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ของสังคมจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ 7 ด้าน ได้แก่ 1) มีความรับผิดชอบ หมายถึงการเอาใจใส่ปฏิบัติการกิจตามบทบาทหน้าที่และตามที่ได้รับมอบหมายทั้งของตนเองและของกลุ่มให้สำเร็จลุล่วงอย่างได้ผลดีรวมทั้งยอมรับผลของการกระทำนั้น 2) มีวินัย หมายถึงการปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือบรรทัดฐานของสังคมทั้งนี้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบหรือเพื่อความสำเร็จของการปฏิบัติการกิจ 3) รักษาสุขภาพอนามัย หมายถึงการกระทำที่ทำให้ตนเองและผู้อื่นมีร่างกายและจิตใจแข็งแรงปราศจากโรคภัย 4) เคารพสิทธิของผู้อื่น หมายถึงไม่ก้าวก่ายในเรื่องส่วนตัวของผู้อื่นไม่ทำให้ผู้อื่นสูญเสียประโยชน์อันพึงมีพึงได้ไม่เบียดเบียนให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายทางด้านร่างกายและจิตใจ 5) มีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูล หมายถึงการช่วยกระทำสิ่งใดๆเท่าที่ตนเองสามารถทำได้ด้วยความเต็มใจโดยไม่ต้องรอให้ผู้อื่นขอร้อง 6) มีความสามัคคีร่วมมือ หมายถึงการร่วมมือด้วยความเต็มใจเพื่อความพร้อมเพรียงและประสานสัมพันธ์กันในการทำกิจกรรมที่ดีงามของหมู่คณะ 7) รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม หมายถึงการกระทำหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการทำนุบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติสาธารณะสมบัติและปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวมจะเห็นได้ว่าในองค์กรระดับประเทศนั้นให้ความสำคัญต่อการปลูกฝังให้เยาวชนมีคุณลักษณะที่ทำตนให้เป็นประโยชน์เพื่อสังคมเพราะการพัฒนาคุณภาพของบุคคลเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ

ชาย โพธิ์สิตาและคณะ (2540, น.14) ใช้คำว่า จิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติและให้ความหมายในเชิงพฤติกรรมไว้ว่าคือการใช้สาธารณสมบัติอย่างรับผิดชอบหรือการรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติซึ่งมีนัยสองประการได้แก่

1. รับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้และการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณสมบัตินั้นๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณสมบัติในวิสัยที่ตนสามารถทำได้เช่นการแจ้งผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องเมื่อได้พบความเสียหายเกิดขึ้นเป็นต้น

2. การเคารพสิทธิในการใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่นเพราะสาธารณสมบัติคือของที่คนทั่วไปมีสิทธิในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ ดังนั้น การใช้สาธารณสมบัติอย่างรับผิดชอบในแง่นี้จึงหมายถึงการคำนึงว่าคนอื่นก็มีสิทธิในการใช้เช่นเดียวกันจะต้องไม่ยึดสาธารณสมบัตินั้นไว้เป็นส่วนตัวและไม่ปิดกั้นโอกาสการใช้ประโยชน์ของผู้อื่น

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2541, น.60) ใช้คำว่า จิตสำนึก” จิตสำนึก (Consciousness) เป็นสภาวะจิตใจที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความคิด ความปรารถนาต่างๆ สภาวะจิตใจดังกล่าวเกิดจากการรับรู้ ซึ่งมีความหมายเหมือนกับการรับรู้ (Awareness) อันเป็นผลจากการประเมินค่า การเห็นคุณค่า ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้มาจากทัศนคติ (Attitude) ความเชื่อ (Beliefs) ค่านิยม (Values) ความเห็น (Opinion) ความสนใจ (Interests) ของบุคคล คำว่า “จิตสำนึก” มีความหมายใกล้เคียงที่สุดกับคำว่า “ความเชื่อ (Beliefs)” ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดจากการรวบรวมและสัมพันธ์กันของประสบการณ์ของคน ทำหน้าที่ประเมินค่าของจิตใจว่าสิ่งใดเป็นสิ่งสำคัญ หากปราศจากความเชื่อประสบการณ์ต่างๆ ที่คนมีอยู่นั้น ก็จะอยู่เพียงในความทรงจำ ไม่มีส่วนใดมีความสำคัญเด่นชัดขึ้นมา แต่หากมีการประเมินค่าและตระหนักถึงความสำคัญที่มีต่อสิ่งนั้นแสดงว่า จิตสำนึกสิ่งนั้นๆ ของบุคคลที่ได้เกิดขึ้นแล้ว จิตสำนึกของบุคคลเป็นสภาวะของจิตใจก่อนการแสดงออกเชิงพฤติกรรมทางกายภาพของบุคคล การมีจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งหนึ่งไม่ทำให้คนต้องแสดงออกตามจิตสำนึกเสมอไป พฤติกรรมแสดงออกใดๆ ของมนุษย์นั้นเป็นผลมาจาก 1) ทัศนคติ 2) บรรทัดฐานของสังคม 3) นิสัย และ 4) ผลที่คาดว่าจะได้รับภายหลังจากการกระทำพฤติกรรมนั้นๆ แล้ว

สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (2542, น.14) ได้ให้ความหมายจิตสำนึกสาธารณะ ไว้ดังนี้ คือ รู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนร่วมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัด และมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543, น.17) ได้ให้ความหมายของจิตสำนึกสาธารณะว่า คือ ความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัวมีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม

พยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจังและมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง

หฤทัย อาจปรุ (2544, น.37) ให้ความหมาย จิตสำนึกสาธารณะว่า หมายถึงความตระหนักของบุคคลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมทำให้เกิดความรู้สึกปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคม ต้องการเข้าไปแก้วิกฤติการณ์โดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบสำนึกถึงพลังของตนว่าสามารถร่วมแก้ไขปัญหานั้นได้และลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ โดยการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกันกับคนในสังคม

พระไพศาล วิสาโล (2544, น.15) ให้ความหมาย จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึงความสำนึกใฝ่ใจและพร้อมจะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะรวมถึงความเคารพและห่วงใยในสมบัติส่วนรวมทั้งนี้ โดยตระหนักถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นทั้งตนเองและส่วนรวม ในจิตสำนึกดังกล่าวมิใช่ครอบครัวยุติมาตรครอบข้างหรือชุมชนละแวกบ้านตนเองเท่านั้นหากคลุ้มไปถึงคนอื่นๆอีกมากมายซึ่งอยู่ห่างไกลออกไปแม้จะตนไม่รู้จักและไม่เคยเห็นแต่ก็รู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนสังกัด

นันท์วัฒน์ ชุนชี (2546, น.4) ให้ความหมายว่า จิตสำนึกสาธารณะหมายถึงการรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

ธรรมนันท์กา แฉ่งสว่าง (2547, น.8) ให้ความหมายว่า จิตสำนึกสาธารณะหมายถึงการรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม

ไชยา ยี่มิวิไล (2550, น.15) ได้ให้ความหมายจิตสำนึกสาธารณะหมายถึงความเป็นสาธารณะที่สื่อนัยถึงความรู้ความนึกคิดสติปัญญาและความรับผิดชอบของประชาชนที่มีต่อสังคมและการเคารพกฎหมาย กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ของสังคมโดยรวมและหน่วยงานองค์กรที่ตนเองเป็นสมาชิกสังกัดอยู่โดยพยายามยึดมั่นต่อกฎเกณฑ์และกฎหมายอย่างเคร่งครัดพยายามหลีกเลี่ยงการละเมิดให้น้อยที่สุดด้วยการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม

นวลลออ แสงสุข (2552, น.11) จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน หรือการคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน รวมถึงการรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม จริยธรรมที่พึงงาม ตลอดจนการละอายต่อการประพฤติในสิ่งที่ไม่ดี

พรพิชญ์ วิทยาอุบลภัทร์ (2553, น.12) จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีจิตสำนึกสาธารณะ เช่น การดูแลรักษาความสะอาดสิ่งแวดล้อม โดยการไม่ทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำ การดูแลสาธารณะสมบัติ เช่น โทรศัพท์สาธารณะ

หลอดไฟฟ้าที่ให้ความสว่างตามถนนหนทาง แม้แต่การประหยัคน้ำประปา หรือไฟฟ้า ที่เป็นส่วนรวม โดยใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า ตลอดจนช่วยกันดูแลรักษา ให้ความร่วมมือผู้ตกทุกข์ได้ยาก หรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้ ตลอดจนร่วมมือกระทำเพื่อไม่ให้เกิดปัญหา หรือช่วยแก้ปัญหา แต่ต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม

ธนาวุฒิ ชินฮาด (2556, น.11) จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง การแสดงออกของพฤติกรรมของนักศึกษาที่บ่งบอกถึงการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการกระทำตามหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง การช่วยเหลือ ดูแลรักษาสິงต่างๆที่เป็นสิ่งของสาธารณะสมบัติของหน่วยงานองค์กรและสังคม การแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละทรัพย์สิน หรือแรงงานของตนต่อส่วนรวมและการเข้าร่วมในการทำงานที่เป็นส่วนรวมของหน่วยงานองค์กรและสังคมโดยการกระทำที่ไม่หวังผลตอบแทนต่อตนเองและกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

จากแนวคิดและความหมายต่างๆ สามารถประมวลเข้าด้วยกันและสรุปได้ว่า จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลตระหนักรู้ ซึ่งเป็นความรับผิดชอบที่เกิดจากภายใน ซึ่งอยู่ในจิตใจและส่งผลมาสู่การกระทำภายนอก ตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวม ตระหนักในสิทธิและความรับผิดชอบของตนเองและความรับผิดชอบต่อที่สร้างสรรค์ เพื่อชุมชนและ สังคมส่วนรวม เห็นคุณค่าของการเอาใจใส่ คำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวมและสังคม มีความนึกและยึดมั่น คุณธรรม จริยธรรมที่ดีงาม เป็นการประพฤติปฏิบัติที่เน้นความเรียบร้อย ประหยัด เที่ยงตรง มีความรักและความเอื้ออาทร มองโลกในแง่ดี บนพื้นฐานของการตั้งใจดีและเจตนาดี

1.2 ความสำคัญของจิตสำนึกสาธารณะ

การอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อให้สังคมสงบสุข เกิดความเกื้อกูลช่วยเหลือและมีความร่วมมือทางสังคม ถ้าคนในสังคม ขาดจิตสำนึกสาธารณะ มีผลทำให้สังคมอ่อนแอ ขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างมุ่งแต่ผลประโยชน์ส่วนตน ย่อมส่งผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว องค์กร และสังคมส่วนรวม

จิตสำนึกสาธารณะจึงเป็นสิ่งสำคัญในสังคมเยาวชน ต้องให้ความสำคัญและตระหนักในสิ่งนี้ โดยทั้งจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเองและจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคมมีความสำคัญดังนี้

1. จิตสำนึกสาธารณะสำคัญในความรับผิดชอบต่อตนเอง นับว่าเป็นพื้นฐานต่อความรับผิดชอบต่อตนเอง เช่น ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ รู้จักการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์ มีความประหยัด รู้จักความพอประมาณความพอดี ประพฤติตัวให้เหมาะสมละเว้นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสื่อมเสียทำงานที่รับมอบหมายให้สำเร็จ มีความรับผิดชอบ ตรงเวลา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และสามารถพึ่งพาตนเองได้

2. จิตสำนึกสาธารณะสำคัญในความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการช่วยเหลือสังคม ไม่ทำให้ผู้อื่นหรือสังคมเดือดร้อนได้รับความเสียหาย อาทิ จิตสำนึกสาธารณะต่อโรงเรียน เช่น มีความรับผิดชอบต่อโรงเรียนครูอาจารย์ ตั้งใจเล่าเรียน ช่วยรักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน รักษาสิ่งแวดล้อมของทางโรงเรียน เคารพสิทธิการใช้ของส่วนรวมของทางโรงเรียน อาสาช่วยเหลือกิจการต่างๆของทางโรงเรียน และจิตสำนึกสาธารณะต่อชุมชน เช่น ปฏิบัติตามกฎหมายของ สังคม ปฏิบัติตามกฎหมาย รักษาความสะอาดของชุมชน รักษาสมบัติของส่วนรวมให้ความร่วมมือ ต่อสังคมในฐานะพลเมืองดีให้ความช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆของทางชุมชน

ประเวศ วะสีและคณะ (2542, น.20) จิตสำนึกสาธารณะเป็นคุณธรรมหนึ่งของ พลเมืองและเป็นวาทกรรมย่อยในวาทกรรมใหญ่ เรื่องประชาสังคมคุณค่าและจิตสำนึกเป็นจิต วิญญาณของสังคม บุคคลองค์กรหรือสังคม สังคมที่ไม่มีจิตสำนึกทำให้ขาดพลังในการสร้างสรรค์ เมื่อเกิดจิตสำนึกสาธารณะจะทำให้เกิดประชาสังคมก่อให้เกิดความเข้มแข็งทางสังคมซึ่งจะทำให้ สภาวะ การเมืองเศรษฐกิจ ศิลธรรมดี

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546) กล่าวว่า ได้ให้เหตุผลที่คนไทยในอนาคตควรมี จิตสาธารณะหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าจิตสำนึกเพื่อผู้อื่นและส่วนรวมดังนี้

1. สภาพการแข่งขันที่รุนแรงในสังคมโลก

สภาพการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น ทำให้ผู้คนจำนวนมากต่างมุ่งกอบโกยผลประโยชน์อย่างเห็นแก่ตัว ไม่สนใจว่าผู้อื่นจะได้รับความเดือดร้อนหรือไม่รวมทั้งขาดความสนใจ ในภาพรวมของประเทศ เนื่องจากคิดว่าตนเองไม่ได้มีส่วนรับผิดชอบโดยตรงกับเรื่องนั้นๆ แม้จะรู้ ว่าจะเกิดผลเสียหายอย่างมากมาตามมาก็ตาม หากเราไม่ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมให้ เกิดขึ้นกับคนรุ่นใหม่ แล้วนั้นย่อมจำเป็นห้วงสังคมไทยในอนาคตที่จะเต็มไปด้วยการแก่งแย่งและ ความเห็นแก่ตัวอย่างรุนแรง

2. กระแสโลกเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จากภาวะการณ์เสื่อมโทรมด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ การทำลายสิ่งแวดล้อมการเกิด ภาวะเรือนกระจก การตัดไม้ทำลายป่าจนเกิดปัญหาวิกฤติทางธรรมชาติหรือการใช้ทรัพยากรอย่าง สิ้นเปลืองฯลฯ นำไปสู่กระแสการเรียกร้องอย่างเข้มข้นในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่เพียง เท่านั้นยังถูกนำไปใช้เป็นประเด็นสำคัญในการกำหนดเป็นกติกาเงื่อนไขสากลในการดำเนินการ ทางเศรษฐกิจ ธุรกิจการค้าและการเมืองให้เราต้องปฏิบัติตาม

3. วิกฤตทางคุณธรรมจริยธรรม

วิกฤตการเสื่อมถอยทางคุณธรรมจริยธรรมและปัญหาสังคมต่างๆที่ทวีความ รุนแรงมากขึ้น อาทิ ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม การลักขโมย การคอร์รัปชัน การขาด

จรรยาบรรณในวิชาชีพฯ โดยบุคคลไม่สามารถที่จะบอกปิดได้เลยว่าไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง เนื่องจากโลกที่มี การเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายถึงกันอย่างแน่นแฟ้น ส่งผลให้ทุกฝ่ายได้รับผลกระทบ เชื่อมโยงถึงกันหมดแม้ว่าตนจะไม่ได้เป็นผู้ก่อก็ตามและปัญหามากมายเหล่านี้กำลังรอการ ช่วยเหลือและแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยการร่วมมือจากประชาชนทุกคนไม่ใช่รอคอยแต่เพียงการ ช่วยเหลือจากรัฐเท่านั้น

4. สังคมชุมชนวิถี

กระแสของการรวมกลุ่มของประชาสังคมที่ประชาชนจากกลุ่มต่างๆ จะเข้ามา มีบทบาทในการเรียกร้องดูแลการตรวจสอบรวมถึงการเข้ามาพัฒนาชุมชนและสังคมส่วนรวมมากขึ้นสิ่งสำคัญ คือคนเหล่านี้จำเป็นต้องมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมจึงจะทำให้การรวมกลุ่มนี้เป็นไปเพื่อ ประโยชน์และพัฒนาประเทศอย่างแท้จริงมิใช่เป็นการใช้ช่องทางนี้ในการแสวงหาผลประโยชน์ ให้กับตนเอง

ไพชา ยิ้มวิไล (2550, น.15) กล่าวถึง ผู้ที่มีจิตสำนึกสาธารณะนั้นจะมีความ รับผิดชอบต่อสังคม เคารพกฎหมาย กฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ของสังคมโดยรวมและ หน่วยงานขององค์กรที่ตนเองเป็นสมาชิกสังกัดอยู่ โดยพยายามยึดมั่นต่อกฎเกณฑ์และกฎหมาย อย่างเคร่งครัด พยายามหลีกเลี่ยงการละเมิดให้น้อยที่สุดด้วยการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีคุณธรรมและ จริยธรรม บุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะสูงนั้น แม้แต่การทิ้งขยะหรือขับรถผิดจราจรยังไม่กล้า ที่จะกระทำเพราะรู้สึกละอายแก่ใจ นอกเหนือจากนั้นเมื่อประสบพบเจออะไร ที่ผิดปกติ ผิด ระเบียบ ผิดกฎหมายก็จะแจ้งความทันที ส่วนบุคคลที่ไร้จิตสำนึกสาธารณะจะมีวิถีชีวิตดำรงชีพไป วันๆ มักง่าย สะเพร่าเอาตัวรอด โดยไม่ได้คิดถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้อื่น

ด้วยสาเหตุนี้จึงควรสร้างการมีจิตสำนึกสาธารณะหรือจิตสำนึกเพื่อผู้อื่นและ ส่วนรวมให้เกิดขึ้นในสังคมไทย เพื่อให้เกิดการแสดงออกถึงการไม่ยึดเอาประโยชน์ของตนเอง เป็นที่ตั้งไม่ใช่ว่าเพียงแค่นั่งอยู่รอดเท่านั้น แต่เป็นผู้ที่มีน้ำใจชอบช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอมีความ ตระหนักถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมพร้อมทั้งมีความเต็มใจและยินดีที่จะเสียสละสิทธิของตน ออกไปถ้าสิ่งนั้นส่งผลให้ภาพรวมออกมาดีขึ้น คุณค่าของบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะจะเป็นพลัง ในการสรรค์สร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ใน 2 ประเด็นดังนี้

1. จิตสำนึกสาธารณะต่อตนเอง เป็นสิ่งสำคัญมาก ทั้งความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อ ผู้อื่น การ ประมาทตนเอง การตรงต่อเวลา มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จิตสำนึกสาธารณะต่อตนเองเป็น เครื่องยึดเหนี่ยวให้ เราประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในแบบแผน เพื่อเกิดการพัฒนาและเกิดประสิทธิภาพ แห่งตน

2. จิตสำนึกสาธารณะต่อส่วนร่วมและสังคม เพื่อให้สังคมส่วนรวมเกิดความสุข โดยการอาสาช่วยเหลือ เคารพในสิทธิการใช้ของส่วนรวม ดูแลและรักษาสาธารณะสมบัติของส่วนรวม ทั้งนี้เพื่อให้สังคมเกิดความสุข สร้างความปรองดอง และเป็นสังคมที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และ เป็นรากฐานของการบ่มเพาะ จิตสำนึกสาธารณะ ให้หยั่งรากลึกลงในจิตใจของทุกคน สร้างคุณภาพให้กับชีวิต และสร้างคุณภาพให้กับสังคมส่วนรวม

1.3 องค์ประกอบของจิตสำนึกสาธารณะ

ยุทธนา วรณปิติ (2542, น.181-183) กล่าวถึงบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะว่ามีลักษณะ ดังนี้

1. หุ่เมและอุทิสตน สิทธิพลเมือง ต้องสอดคล้องกับความรับผิดชอบทางสังคมบุคคล ไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่นเพื่อพัฒนาสังคมด้วย อาทิถ้าต้องการให้ผู้แทนราษฎรมีความรับผิดชอบต่อความต้องการและประโยชน์ของประชาชน ประชาชนก็ต้องให้ความใส่ใจและติดตาม ไม่เพียงแต่ทำการหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้น ต้องเสียสละเวลาให้ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองระดับท้องถิ่นและในสถาบันต่างๆ

2. เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล ไว้วางใจผู้อื่น มีความอดทน ตระหนักถึงการมีส่วนร่วม เคารพยอมรับความแตกต่างที่หลากหลายหาวิธีการอยู่ร่วมกับความขัดแย้งโดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดและหาข้อยุติสร้างการรับรู้ร่วมกันตัดสินใจและผนึกกำลังเพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย

3. คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวมคนในสังคมต้องคิดถึงการเมืองในฐานะกิจการเพื่อส่วนรวมและเพื่อคุณธรรมมากขึ้น

4. การลงมือกระทำการวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้นต้องลงมือกระทำโดยเริ่มจากครอบครัวในการวางพื้นฐานให้การอบรมด้านจริยธรรมของพลเมือง สถาบันการศึกษา ไม่เป็นเพียงสถานที่ฝึกหัดและให้ความรู้ต้องรับช่วงต่อในการสร้างค่านิยมที่เหมาะสมต่อจากครอบครัวรวมทั้งเครือข่ายสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างเพื่อนบ้านที่ทำงานสโมสรสมาคมต่างๆ เชื่อมโยงบุคคลที่น่าสนใจ เรื่องของคนเข้าเป็นกลุ่มที่ใส่ใจผู้อื่นช่วยดำรงรักษาประชาคมสังคมและกฎจริยธรรม รวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคม คือ สถาบันศาสนาและสื่อมวลชน นับว่ามีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2544) ทำการศึกษาจิตสำนึกสาธารณะในบริบทประชาสังคมไทย พบว่าคุณลักษณะของการมีจิตสำนึกสาธารณะประกอบด้วย

1. ความรักความเอื้ออาทร

2. ความเชื่อใจ

3. การเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

4. การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล

5. การมีปฏิสัมพันธ์กันโดยใช้ความสามารถเครือข่ายและการมีส่วนร่วม

หุทัย อาจปฐ (2544, น.46) ได้ศึกษา องค์ประกอบของการมีจิตสำนึกสาธารณะ ของนักศึกษาพยาบาลปี 1 - 4 ในสถาบันการศึกษาพยาบาล ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งแบ่ง องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะออกเป็น 6 ด้านคือ

1. ด้านความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันบุคคลเกิดการรับรู้ ว่าสภาพสังคมเศรษฐกิจการเมืองว่าอยู่ในภาวะไม่ปกติซึ่งมีผลกระทบต่อนตนเอง ครอบครัว ประเทศชาติ เป็นภาวะที่จำเป็นต้องแก้ปัญหาให้อยู่ภาวะปกติสุข

2. ด้านการวิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ได้แก่ สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ทำให้อยู่ในภาวะไม่ปกติรวมถึงผลกระทบของปัญหาในด้านต่างๆว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไรและร่วมกับการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่นถึงสภาพปัญหา แนวทางป้องกันและแก้ไข

3. ด้านความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคีได้แก่การรวมกลุ่มของบุคคลในสังคมมีความหลากหลายจึงจำเป็นต้องสร้างพื้นฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทร และสามัคคี

4. ด้านการรับรู้และความสามารถในการผลักดันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ได้แก่ ปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง มั่นใจในความสามารถของตนในการที่จะช่วยเหลือแก้ไขปัญหา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง กระตือรือร้นต้องการหาวิธีแนวทางและทรัพยากรในการแก้ปัญหา

5. ด้านการปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาสังคมได้แก่การลงมือปฏิบัติหรือร่วมมือในการแก้ไขปัญหาสังคมเศรษฐกิจการเมือง และเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยการริเริ่มของตนเองหรือ เข้าร่วมในกลุ่มต่างๆ เพื่อช่วยเหลือสังคมโดยการให้ทุนทรัพย์ที่กระทำแล้วมีผลทำให้เกิดการ ผลักดันและการเคลื่อนไหวในการพัฒนาสังคมตามความรู้ความสามารถ

6. ด้านการมีเครือข่ายในการทำกิจกรรมทางสังคม ได้แก่ การประสานเพื่อ ดำเนินการตามแนวทางในการช่วยเหลือสังคมโดยการจัดตั้งกลุ่มชมรมช่วยเหลือสังคมและร่วมมือ กับองค์กรของรัฐบาลและเอกชนในการกระทำเพื่อช่วยเหลือสังคม

พริยา นิลมาต (2550, น.5-7) ได้กำหนดองค์ประกอบของการมีจิตสำนึก สาธารณะในการวิจัยดังนี้

1. ด้านความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมบุคคลเกิดการรับรู้ถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองอยู่ในภาวะปกติซึ่งมีผลกระทบต่อครอบครัวและประเทศชาติ เป็นภาวะที่

จำเป็นต้องแก้ปัญหาให้อยู่ในภาวะปกติ

2. ด้านการวิเคราะห์วิจารณ์สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองรวมถึงการคิดจำแนกสาเหตุและกระบวนการที่ทำให้เกิดปัญหาสังคมเศรษฐกิจการเมืองทำให้อยู่ในภาวะไม่ปกติรวมถึงผลกระทบของปัญหาในด้านต่างๆที่มีความสัมพันธ์กันอย่างไรและร่วมกันพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่นถึงสภาพปัญหาแนวทางป้องกันและแก้ไข

3. ด้านความรัก ความเอื้ออาทร ความสามัคคีการรวมกลุ่มของบุคคลในสังคมมีความหลากหลายจึงจำเป็นต้องสร้างขึ้นบนพื้นฐานแห่งความรักความเมตตาความเอื้ออาทรและความสามัคคี

4. ด้านการรับรู้ความสามารถของตนเองเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมเศรษฐกิจการเมืองมั่นใจในความสามารถของตนเองในการที่จะช่วยเหลือแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจสังคมการเมืองกระตือรือร้นต้องการหาวิธีแนวทางและทรัพยากรในการแก้ปัญหา

5. ด้านการลงมือปฏิบัติหรือร่วมมือในการแก้ปัญหาสังคมเศรษฐกิจการเมืองเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆโดยการริเริ่มของตนเองหรือเข้าร่วมกลุ่มต่างๆเพื่อช่วยเหลือปัญหาสังคม

6. ด้านการมีเครือข่ายในการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือปัญหาสังคมต้องมีการประสานเพื่อดำเนินการตามแนวทางในการช่วยเหลือสังคมโดยการจัดตั้งกลุ่มชมรมช่วยเหลือสังคมและร่วมมือกับองค์กรของรัฐและเอกชนในการกระทำเพื่อช่วยเหลือสังคม

จากการทบทวนเอกสารและแนวคิดต่างๆที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของการมีจิตสำนึกสาธารณะผู้วิจัยสรุปได้ว่าจิตสำนึกสาธารณะมี 2 ด้าน คือ

1. จิตสำนึกสาธารณะต่อตนเอง หมายถึง ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ มีความซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา ประหยัดรู้จักความพอดี และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

2. จิตสำนึกสาธารณะต่อส่วนรวม แบ่งเป็น

2.1 จิตสำนึกสาธารณะต่อส่วนรวมเพื่อประโยชน์ต่อโรงเรียน หมายถึง ดูแลทำความสะอาดบริเวณโรงเรียน ดูแลรักษาสาธารณะสมบัติของโรงเรียน รักษาสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน เคารพสิทธิในการใช้สาธารณะสมบัติของทางโรงเรียนและอาสาช่วยเหลือบุคคลในโรงเรียนด้วยความเต็มใจ

2.2 จิตสำนึกสาธารณะต่อส่วนรวมเพื่อประโยชน์ต่อชุมชน หมายถึง ดูแลทำความสะอาดบริเวณชุมชน ดูแลรักษาสาธารณะสมบัติของชุมชน รักษาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน เคารพสิทธิในการใช้สาธารณะสมบัติของชุมชน และอาสาช่วยเหลือกิจกรรมในชุมชนด้วยความเต็มใจ

1.4 ปัจจัยที่ทำให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะ

จิตสำนึกสาธารณะหรือจิตสำนึกทางสังคมอยู่ภายใต้อิทธิพลทั้งปัจจัยภายนอกและภายใน (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร, 2543, น.13) ดังนี้

1. ปัจจัยภายนอกเป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์ภาวะ ทางสังคมเป็นภาวะที่ลึกซึ้งกว่าภาวะทางกายภาพ เพียงประการเดียวเป็นภาวะที่ได้อบรมกล่อมเกล่าและสะสมอยู่ในส่วนของการรับรู้ที่ละเอียดละน้อยทำให้เกิดจิตสำนึกที่มีรูปแบบหลากหลายภาวะแวดล้อมทางสังคมนี้ เริ่มตั้งแต่พ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อนครู สื่อมวลชนบุคคลทั่วไปตลอดจน ระดับองค์กร วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ กฎหมายศาสนารวมทั้งภาวะแวดล้อมด้านการสื่อสารมวลชน และส่วนที่กำกับสำนึกของบุคคลคือการได้สัมผัสจากการใช้ชีวิตที่มีพลังต่อการเกิดสำนึกอาทิการไปโรงเรียน ไปทำงาน ดูละคร ฟังผู้คนสนทนา รับรู้เหตุบ้านการเมือง

2. ปัจจัยภายในหรือสำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายใน หมายถึง การวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าและความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะการปฏิบัติทางจิตใจ เพื่อขัดเกลาดนเองให้เป็นไปทางใดทางหนึ่งโดยเกิดจากการรับรู้จากการเรียนรู้ การมองเห็นการคิดแล้วนำมาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้างสำนึกแบบใดก็จะมีการฝึกฝนและสร้างสำนึกเหล่านั้น การเกิดจิตสำนึกไม่สามารถแยกแยะและสรุปได้ว่าเกิดจากปัจจัยภายนอกหรือภายในเพียงอย่างเดียว เพราะทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันจิตสำนึกที่มาจากภายนอกเป็นเข้ามา โดยธรรมชาติกระทบต่อความรู้สึกของบุคคล แล้วกลายเป็นจิตสำนึกโดยธรรมชาติและมักไม่รู้ตัวแต่จิตสำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายในเป็นความจงใจเลือกสรรบุคคลละลึกรู้ตนเองเป็นอย่างดี เป็นสำนึกที่สร้างขึ้นเองระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกัน การพัฒนาจิตสำนึกต้องกระทำควบคู่กันไปทั้งปัจจัยภายในและภายนอก

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องมีการกล่าวถึงจิตสำนึกสาธารณะโดยภาพรวมของพลเมืองในด้าน การทำสังคมให้เข้มแข็งเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศส่วนใหญ่มีการนำไปใช้ในสังคมชนบท แต่การมีจิตสำนึกไม่เพียงแต่มีความสำคัญต่อชนบทเท่านั้น แต่มีความสำคัญต่อทุกสังคมนอกจากสามารถนำแนวคิดทฤษฎีเชิงสังคมศาสตร์อธิบายการมีจิตสำนึกสาธารณะแล้วสามารถอธิบายได้ในเชิงคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลได้อีกทางหนึ่ง

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะไม่ว่าจะเป็นปัจจัยภายในหรือปัจจัยภายนอก ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ การจะทำให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะนั้นต้องอาศัยทั้งปัจจัยทั้งภายในและปัจจัยภายนอกควบคู่กัน แต่อย่างไรก็ตามปัจจัยภายในที่ส่งผลโดยตรงกับปัจจัยภายนอก และเป็นการสร้างจิตสำนึกในการกระทำสิ่งต่างๆ เพื่อให้ผู้นั้นตระหนักและระลึกถึงตนเองเป็นอย่างดี

1.5 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสำนักสาธารณะ

มีนักวิชาการได้เสนอไว้หลายทฤษฎีและหลายแนวคิดในการพัฒนาจิตสำนักสาธารณะ

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development Theory) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kolberg) แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งเป็น 2 ขั้น รวมเป็น 6 ขั้น ดังนี้ (ทิตินา แคมมณี, 2546, น.11-13)

ขั้นที่ 1 ขั้นการหลบหลีกการลงโทษ (อายุ 2-7 ปี) คือการตัดสินใจโดยมุ่งที่จะหลบหลีกไม่ให้ตนเองถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 ขั้น การแสวงหารางวัล (อายุ 7-10 ปี) คือ การตัดสินใจโดยมีความมุ่งหมายที่จะได้ผลตอบแทนที่ตนพอใจหรือต้องการ

ขั้นที่ 3 ขั้นการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (อายุ 10-13 ปี) คือ การตัดสินใจโดยการคล้อยตามความเห็นชอบหรือการชักจูงของผู้อื่น โดยเฉพาะเพื่อน

ขั้นที่ 4 ขั้นการทำตามหน้าที่ทางสังคม (อายุ 13-16 ปี) คือ การตัดสินใจโดยถือว่าตนมีหน้าที่ที่จะทำสิ่งนั้น ในฐานะที่ตนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้นและสังคมนั้นคาดหวังที่จะให้ตนทำหน้าที่ตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ

ขั้นที่ 5 ขั้นทำตามคำมั่นสัญญา (อายุ 16 ปีขึ้นไป) คือ การตัดสินใจโดยเห็นแก่ประโยชน์ของคนหมู่มาก ไม่ทำตนให้ขัดสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่น บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้จะสามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้

ขั้นที่ 6 ขั้นการยึดอุดมคติสากล (วัยผู้ใหญ่) คือ การตัดสินใจเพื่ออุดมคติอันยิ่งใหญ่ที่เป็นหลักประจำใจของตน บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้นับว่าเป็นผู้มีจริยธรรมในขั้นสูงสุด

2. ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Conditioning Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Conditioning Theory) ของสกินเนอร์ สรุปไว้ 4 ประการ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2552, น.20-21) คือ ประการที่ 1 การกระทำใดๆ ถ้าได้รับการเสริมแรงจะมีแนวโน้มเกิดขึ้นอีก ส่วนการกระทำที่ไม่มีการเสริมแรง แนวโน้มความถี่ของการกระทำนั้นจะลดลงและหายไปในที่สุด ประการที่ 2 การเสริมแรงที่แปรเปลี่ยนทำให้เกิดการตอบสนองกว่าการเสริมแรงที่ตายตัว ประการที่ 3 การลงโทษทำให้เรียนรู้ได้เร็วและลืมเร็ว ประการที่ 4 การให้แรงเสริมหรือให้รางวัลเมื่อมีการแสดงพฤติกรรมที่ต้องการ สามารถช่วยปรับหรือปลูกฝังนิสัยที่ต้องการได้ ดังนั้น ในการนำทฤษฎีนี้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะนั้นอาจทำได้ดังนี้

วิธีที่ 1 การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) เมื่อมีการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมจิตสาธารณะอาจใช้ตัวเสริมแรง

วิธีที่ 2 การเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) เป็นการทำให้ความถี่ของพฤติกรรมคงที่หรือเพิ่มมากขึ้น

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคม (Social Cognitive Theory) แบนดูรา (Bandura, 1977) ได้พัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคมขึ้นมา ซึ่งเขามองว่ากระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และเขาเชื่อว่า การเรียนรู้ส่วนใหญ่ของคนเกิดจากการสังเกตจากตัวแบบ ซึ่งจะสามารถถ่ายทอดความคิดและการแสดงออกได้พร้อม ๆ กัน และตัวแบบจะทำหน้าที่ 3 ลักษณะ คือ 1) ส่งเสริมการเกิดพฤติกรรม 2) ยับยั้งการเกิดพฤติกรรม และ 3) ช่วยให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่ แบนดูรา (Bandura, 1977, pp.40-51) ได้แบ่ง แม่แบบไว้เป็น 2 ชนิด คือ แม่แบบจากตัวจริงกับ แม่แบบที่เป็นสัญลักษณ์ซึ่งอาจเป็นคำพูด เอกสารหรือใช้สื่อ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สไลด์ หรือ วีดิโอเทป

ทิสนา แคมมณี (2546, น. 20-21) ได้สรุปแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาจิตสาธารณะได้คือ 1) การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความเอาใจใส่ และตั้งใจสังเกตตัวแบบ 2) การเสนอตัวแบบ ตัวแบบจะต้องเด่นชัด ไม่สลับซับซ้อนจนเกินไป เป็นตัวแบบที่มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถดึงดูดจิตใจ และทำให้ผู้สังเกตพอใจ 3) การช่วยให้ผู้เรียนเก็บจำตัวแบบนั้น โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การทำเป็นรหัสการจำ การชักข้อมลักษณะตัวแบบในความคิด และด้วยการกระทำ 4) การจูงใจให้ผู้เรียนปฏิบัติ โดยการช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ เห็นคุณค่า รับรู้ความสามารถตนเอง เรียนรู้วิธีการกำกับตนเอง และเห็นผลที่น่าพึงพอใจของการปฏิบัติ 5) การลงมือกระทำหรือปฏิบัติ โดยช่วยให้ผู้เรียนได้ลงมือทำ สังเกตการณ์กระทำของตนเอง โดยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลป้อนกลับ และให้ผู้เรียนได้เทียบเคียงการกระทำของตนกับภาพตัวแบบในความคิด

จากการทบทวนเอกสารและแนวคิดต่างๆของทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสำนักสาธารณะ ผู้วิจัยได้ ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคมของแบนดูรา ได้ใช้เทคนิคตัวแบบ โดยการสังเกต และการเสนอตัวแบบ การเรียนรู้โดยการสังเกต หรือการเลียนแบบ เพื่อเป็นแนวทางในการเปรียบเทียบ และเพื่อเป็นแบบอย่างในการเลียนแบบ โดยเมื่อนำมาเป็นข้อปฏิบัติ เกิดการเรียนรู้จากตัวแบบ ทั้งตัวแบบบุคคลจริง ตัวแบบสัญลักษณ์ และสารบันทึกหรือคำบอกเล่า เพื่อเป็นการเสริมสร้างพฤติกรรมที่เหมาะสม และใช้เทคนิคการเสริมแรง เมื่อมีการแสดงออกถึงพฤติกรรม จิตสำนักสาธารณะ ควรมีการเสริมแรง โดยการกล่าวคำชมเชย การให้กำลังใจ การปรบมือ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจ ให้แก่นักเรียน ได้นำความรู้ แนวคิด ข้อปฏิบัติ ไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งถือเป็นการสร้างความตระหนักรู้อยู่เสมอ ส่งผลดีเกิดจากการแสดงพฤติกรรมจิตสำนักสาธารณะ ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมส่วนรวม

1.6 วิธีการวัดจิตสำนึกสาธารณะ

การวัดจิตสำนึกสาธารณะในต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงสำรวจและเป็นการทำวิจัยเพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชนว่าให้ความสำคัญต่อสิ่งใดในสังคมในประเทศไทยการวิจัย เรื่องจิตสำนึกสาธารณะมีจำนวนน้อย ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเครื่องมือที่ใช้วัดจิตสำนึกสาธารณะและแนวคิดที่ใกล้เคียงในประเทศไทยได้แก่

1. แบบวัดความสำนึกเชิงสังคมของสยามรัฐ เรื่องนาม (2542, น.78) สร้างขึ้นเพื่อใช้ประเมินความสำนึกเชิงสังคมของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดกาญจนบุรีโดยใช้ทฤษฎีประชาสังคมเป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ

2. แบบสัมภาษณ์/สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการตระหนักรู้ปัญหาความเสื่อมโทรมในการศึกษาสภาพปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกและพฤติกรรมการรักษาแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นทรัพย์สินส่วนรวมของชาติ พลิกมีประเสริฐและคณะ (2542, น.110) เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ

3. แบบสอบถามจิตสำนึกของคนไทยต่อสาธารณสมบัติของชาติ โพธิ์สิตา (2543, น.92) โดยใช้แบบสอบถามที่เป็นการเลือกกาเครื่องหมายที่ตรงกับความคิดเห็นของตนเอง

4. แบบสอบถามจิตสำนึกของเกษตรกรที่มีต่อการจัดการทรัพยากรเกษตรในเชิงนิเวศวัฒนธรรมของวสิน ปลื้มเจริญและคณะ (2543, น.116) เป็นแบบเลือกข้อที่ตรงกับความคิดเห็นและมีช่องว่างสำหรับตอบเพิ่มเติมแนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก

5. แบบวัดจิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทสำหรับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยของไตรรงค์ เถวียงหงส์ (2544, น.87) โดยใช้โมเดลระดับจิตสำนึกของ Kihlstrom และแนวคิดของ William, G. Farthing ข้อคำถามการรับรู้ความคิดและความรู้ต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทสร้างเป็นมาตรประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ

6. แบบประเมินการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล ในเขตกรุงเทพมหานครของหทัย อาจปฐู (2544, น.99) เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับโดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนจิตสำนึกสาธารณะโดยวัดความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แสดงถึงการมีจิตสำนึกสาธารณะตามการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลแบ่งเป็น 5 ตอนคือตอนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล เป็นแบบทำเครื่องหมายและเติมคำลงในช่องว่างตอนที่ 2-5 เป็นแบบสอบถามภาวะผู้นำ แบบสอบถามรูปแบบการดำเนินชีวิต แบบสอบถามความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและแบบสอบถามการมีจิตสำนึกสาธารณะ

7. แบบสอบถามข้าราชการสังกัดกรมการปกครองเรื่องอุดมการณ์และจิตสำนึกของข้าราชการสังกัดกรมการปกครองต่อความสำเร็จในการปฏิรูประบบราชการของรัฐมนตรี

โอสถิตยพร (2545, น.97) เป็นแบบเลือกข้อที่ตรงกับความคิดเห็นและมีช่องว่างสำหรับตอบเพิ่มเติม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างให้กับผู้บริหารระดับสูง

8. แบบสอบถามจิตสำนึกของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศของกนกพร คุณรัชตะไพโรจน์ (2546, น.112) มี 5 ตอนประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลเป็นแบบกาเครื่องหมายและเติมคำลงในช่องว่าง ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตอนที่ 3 เจตคติของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศและตอนที่ 4 การปฏิบัติของมัคคุเทศก์ต่อการนำเที่ยวเชิงนิเวศเป็นมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ ตอนที่ 5 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อจิตสำนึกมัคคุเทศก์เป็นแบบกาเครื่องหมายและเติมคำลงในช่องว่างแบบสนทนาหรือสัมภาษณ์เจาะลึก

9. แบบประเมินพฤติกรรมตามสภาพจริงเกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนคอนสวรรค์ ของ สิริ แคนสา (2551, น.97) เป็นแบบสอบถามประมาณค่าโดยใช้มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ

10. แบบสอบถามจิตสำนึกสาธารณะในเยาวชน ของนวลล่อ แสงสุข (2552, น.97) เป็นแบบสอบถามประกอบด้วย 5 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามสถานภาพของผู้ตอบคำถาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (check list) ตอนที่ 2 ถึง 5 เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ โดยตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการตระหนักถึงและคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามการเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมกับส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามการมีจิตสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนความละอายต่อสิ่งผิด ตอนที่ 5 เป็นแบบสอบถามความรู้ในระบบคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ตอบแบบสอบถาม

11. แบบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะ (นักเรียนประเมิน) เป็นแบบเลือกตอบ ของพรพิชญ์ วิทยาคุลภัทร์ (2553, น.70) และแบบประเมินพฤติกรรมเชิงจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียน เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ พร้อมทั้งแบบสังเกตและบันทึกพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะ(ครูเป็นผู้สังเกต) และแบบสอบถามพึงพอใจของนักเรียนแต่ละกิจกรรมการเรียนเพื่อจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียน

12. แบบวัดพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะ เป็นแบบสอบถามประมาณค่าโดยใช้มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ของ ธนาวุฒิ ชินฮาด (2556, น.54) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น

จากงานวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า ในการสร้างเครื่องมือเพื่อวัดจิตสำนึกสาธารณะนั้น เครื่องมือที่ใช้จะสร้างตามกรอบความหมายของนิยามศัพท์และลักษณะพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจิตสำนึกที่กำหนดขึ้นจากผู้เชี่ยวชาญในด้านที่จะศึกษาหรือโดยการดูความสอดคล้องของความ

คิดเห็นตามกรอบทฤษฎีที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นตามเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวถึงจิตสำนึกสาธารณะในเรื่องต่างๆ ในการหาคุณภาพของเครื่องมือพบว่าความตรง (Validity) จะให้ผู้เชี่ยวชาญในด้านที่ต้องการศึกษาตรวจสอบหรือให้ผู้เชี่ยวชาญทางการสร้างแบบวัดตรวจสอบด้านความเที่ยง (Reliability) นิยมใช้วิธีการสอบซ้ำหรือการหาความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) ในด้านอำนาจจำแนก (Power of Discriminate) จะใช้วิธีการทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มคะแนนสูงและกลุ่มคะแนนต่ำโดยใช้สถิติ t-test ส่วนรูปแบบของเครื่องมือการวัดจิตสำนึกส่วนมากจะใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ท เป็นรูปแบบในการสร้างแบบวัดเนื่องจากจิตสำนึกเป็นส่วนหนึ่งของเจตคติ (Attitude) และในการวัดเจตคติมาตรวัดแบบลิเคิร์ท ได้รับความนิยมในการวัดเจตคติมากที่สุดและให้ค่าความเที่ยงตรงใกล้เคียงกับมาตรวัดแบบอื่น (Mehrens. 1978, pp.214) ซึ่งเป็นมาตรวัดที่ประกอบด้วยชุดของข้อคำถามที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อวัดความคิดเห็นของบุคคลต่อเรื่องนั้นๆ มีลักษณะการถามว่าเห็นด้วยกับเรื่องนั้นๆ หรือข้อความนั้นหรือไม่มาตรวัดแบบลิเคิร์ทมาจากความเชื่อพื้นฐานว่า “เราว่าปัญญาของคนเราจะมีการแจกแจงแบบโค้งปกติ” ดังนั้นจึงใช้ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นเกณฑ์ในการประมาณความเข้มของเจตคติการสร้างข้อคำถาม (Item Construction) มาตรฐานเป็นเกณฑ์ในการประมาณความเข้มของเจตคติการสร้างข้อคำถาม (Item Construction) มาตรฐานประมาณค่าแบบลิเคิร์ทมีแนวโน้มในการสร้างดังนี้ (Mehrens. 1978, pp.215)

1. ข้อคำถามที่ถามในเชิงความคิดเห็นความเชื่อและความรู้สึกไม่ควรเป็นข้อคำถามที่เป็นข้อเท็จจริงและเป็นปัจจุบัน
2. ข้อความมีความชัดเจนถามให้ตรงประเด็นควรหลีกเลี่ยงข้อความที่กำกวม
3. ในแต่ละข้อควรวัดเพียงประเด็นเดียว
4. ควรมีจำนวนข้อคำถามในทางบวก (Positive Item) และทางลบ (Negative Item) จำนวนเท่ากันหรือใกล้เคียงกัน
5. ข้อคำถามไม่ควรสร้างในรูปความคิดเห็นที่เป็นกลางหรือรุนแรงเพราะทำให้ไม่ทราบความแปรปรวนในการวัด
6. กำหนดระดับ (Scale) ของการตอบสนองในแต่ละข้อซึ่งมาตรวัดแบบลิเคิร์ทเดิมทีนั้นมี 5 ระดับคือเห็นด้วยอย่างยิ่ง (Strongly Agree) เห็นด้วย (Agree) ไม่แน่ใจ (Uncertain) ไม่เห็นด้วย (Disagree) ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (Strongly Disagree)

การให้คะแนนรายข้อนอกจากจะเรียงตามลำดับความเข้มของคุณลักษณะที่มุ่งวัดในเชิงบวกจากมากไปหาน้อยเป็น 5 4 3 2 1 แล้วยังสามารถเปลี่ยนเป็น 4 3 2 1 0 หรือ 2 1 0 -1 -2 ก็ได้ผลจะไม่ต่างกันและมาตรวัดแบบลิเคิร์ทไม่ควรจะมีจำนวนน้อยกว่า 20 ข้อความ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2533, น.31)

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวัดจิตสำนึกสาธารณะ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นแบบสอบถาม แบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ ปฏิบัติทุกครั้ง ปฏิบัติบ่อยครั้ง ปฏิบัติบางครั้ง ปฏิบัตินานๆครั้ง และไม่เคยปฏิบัติเลย จำนวน 30 ข้อ ในข้อคำถามประกอบด้วยคำถามที่เป็นด้านบวกและด้านลบ

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสะท้อนความคิดเห็นในเชิงความรู้สึก ในใบงานกิจกรรมและการเขียนตอบของนักเรียน และการอภิปรายสรุปกิจกรรมที่ได้ร่วมทำทุกกิจกรรม

1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีจิตสำนึกสาธารณะ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในส่วนของจิตสำนึกสาธารณะ ดังนี้

ชาย โพธิ์สิตาและคณะ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ : ศึกษากรณีกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่าด้านความเข้าใจเกี่ยวกับสาธารณะสมบัติ กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจเกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะสมบัติเป็นสองระดับระดับหนึ่งเป็นจิตสำนึกแบบ “Passive” คือแบบที่บุคคลไม่ต้องการทำอะไรมากเพียงแต่ไม่ทำให้เกิดความเสียหายหรือไม่ทำลายสาธารณะสมบัติก็พออีกระดับหนึ่งเป็นจิตสำนึกแบบ “Active” คือบุคคลลงมือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง อันแสดงว่าเขามีความรับผิดชอบที่ดีต่อสาธารณะสมบัติไม่ว่าจะใช้หรือไม่ใช้ก็ตาม ในด้านภาพสะท้อนจิตสำนึกสาธารณะคนในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่ใช้สาธารณะสมบัติด้วยความรับผิดชอบน้อยหรือแทบไม่รับผิดชอบเลยสมบัติ

หฤทัย อัจปฐ์ (2544, น.103-104) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำรูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1, 2, 3 และ 4 สถาบันการศึกษาพยาบาลเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่าภาวะผู้นำรูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มวิชาการกลุ่มวิชาชีพกลุ่มก้าวหน้ากลุ่มกิจกรรมกลุ่มสังคมความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ภูมิภานุในกรุงเทพมหานคร และรูปแบบการดำเนินชีวิต กลุ่มเก็บตัวอย่างมีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นันท์วัฒน์ ชุนชี (2546, น.39-42) ได้ศึกษา การใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะในนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบ ว่านักเรียนที่ได้รับตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านหนังสือเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมจะมี

จิตสำนึกสาธารณะสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านหนังสือเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนหญิงมีจิตสำนึกสาธารณะสูงกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นวพล ออ แสงสุข (2552 : บทคัดย่อ) ศึกษาจิตสำนึกสาธารณะในเยาวชน : กรณีศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาพฤติกรรมที่แสดงออกด้านจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง และเปรียบเทียบพฤติกรรมที่แสดงออกด้านจิตสำนึกสาธารณะระหว่างนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงที่มีสถานภาพต่างกัน ด้านเพศ ชั้นปี ภูมิภาคนา สถานภาพครอบครัว การเข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 ภาคเรียน ที่ 1 ปีการศึกษา 2552 มหาวิทยาลัยรามคำแหง ขนาดตัวอย่างจากตารางทาร์ยามานันท์ จำนวน 440 คน จากการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม มีความเชื่อมั่นเท่ากับ .934 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมที่แสดงออกด้านจิตสำนึกสาธารณะที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

พริยา นิลมาตร (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้เป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 ในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 22,563 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 380 คน จากจำนวน 17 โรงเรียน ได้จากการสุ่มหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณธรรมจริยธรรมด้านความมีวินัยด้านความรับผิดชอบด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ด้านความกตัญญูต่อบุคคลและความฉลาดทางอารมณ์พฤติกรรมการสอนของครูการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสำนึกสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (r) อยู่ระหว่าง .127 - .661 2) ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์จิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ได้แก่ คุณธรรมจริยธรรม ด้านความมีวินัย ด้านเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้านความกตัญญูต่อบุคคล ความฉลาดทางอารมณ์พฤติกรรมการสอนของครูการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

ศิริ แคนสา (2551 : บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนคอนสวรรค์ เพื่อเปรียบเทียบจิตสำนึกสาธารณะหลังการทดลองของนักเรียนที่เรียนในระดับชั้นเรียนต่างกันและใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ต่างกันและเพื่อเปรียบเทียบความคงทนจิตสำนึกสาธารณะนักเรียนที่เรียนโดยใช้วิธีการเรียนต่างกันหลังการทดลองแล้ว 6 สัปดาห์ กลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 180 คน ซึ่งมีคะแนนจิตสำนึกสาธารณะอยู่ในระดับต่ำได้มาโดย

การสุ่มแบบแบ่งชั้นจัดนักเรียน เป็นกลุ่มทดลอง 4 กลุ่มและกลุ่มควบคุม 2 กลุ่มๆละ 30 คน ผลที่ได้คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้วิธีทัศนพฤติกรรมแม่แบบ ประกอบการเรียนรู้และใช้สถานการณ์จำลองมีความรู้ความเข้าใจเชิงจิตสำนึกสาธารณะการใช้เหตุผลในการตัดสินใจเชิงจิตสำนึกสาธารณะและพฤติกรรมเชิงจิตสำนึกสาธารณะเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบปกติมีผลการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้านดังกล่าวไม่เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียน

พรพิชญ์ วิริยากุลภัทร์ (2553: บทคัดย่อ) ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธิดาแม่พระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 สุ่มแบบกลุ่มจำนวน 100 คน จากนั้นสุ่มอย่างง่ายเพื่อเข้ากลุ่มเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 50 คน กลุ่มทดลองได้รับ โปรแกรมการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ กลุ่มควบคุมได้รับโปรแกรมชุดข้อสนทนา ผลการวิจัย (1) ภายหลังการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวจิตสำนึกสาธารณะนักเรียนกลุ่มทดลองมีจิตสำนึกสาธารณะสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 (2) ภายหลังการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ นักเรียนกลุ่มทดลองมีจิตสำนึกสาธารณะสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ใช้ข้อสนทนาเพื่อการแนะแนวอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 (3) ในระยะติดตามผลนักเรียนกลุ่มทดลองยังคงมีจิตสำนึกสาธารณะคงทนโดยระดับของจิตสำนึกสาธารณะเมื่อสิ้นสุดการทดลองกับระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน

ธนาวุฒิ ชินฮาด (2556 : บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเชิงจิตวิทยากับพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นและเพื่อพยากรณ์พฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาในภาคการศึกษาปลายปีการศึกษา 2554 จำนวน 388 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบวัดพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะ แบบวัดปัจจัยด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง แบบวัดปัจจัยด้านแรงจูงใจภายในและแบบวัดปัจจัยด้านการสนับสนุนจากครอบครัวผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยเชิงจิตวิทยา ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเองแรงจูงใจภายในและการสนับสนุนจากครอบครัวอาจารย์และเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ปัจจัยเชิงจิตวิทยาสามารถร่วมกันพยากรณ์พฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นได้ร้อยละ 62.70

จากเอกสารงานวิจัยที่ได้ศึกษาค้นคว้า สรุปคือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความมีจิตสำนึกสาธารณะ พบว่าความมีจิตสำนึกสาธารณะ มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิตในสังคม เห็นได้จากการที่มีผู้ทำ ทั้งการสร้างควมมีจิตสำนึกสาธารณะ และการสร้างแบบประเมินตลอดจนรวมถึงการศึกษาถึงองค์ประกอบความมีจิตสำนึกสาธารณะ จึงทำให้เห็นว่าความมีจิตสำนึกสาธารณะเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาเยาวชนของชาติให้มีพฤติกรรมเป็นไปตามที่สังคมมุ่งหวัง

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรมแนะแนว

2.1 ความหมายของกิจกรรมแนะแนว

คำว่า “การแนะแนว” ได้บัญญัติขึ้นแทนคำภาษาอังกฤษว่า ไกด์แดนซ์ (Guidance) ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ (2545, น.6) กล่าวว่า วั้ว่า กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถนักเรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเสริมสร้างทักษะชีวิตวุฒิภาวะทางอารมณ์การเรียนรู้เชิงพหุปัญญาและการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

ลัดดาวรรณ ฌ ระนอง (2544, น.136) กล่าวถึงกิจกรรมแนะแนวว่า เป็นการกำหนดรูปแบบการเรียนรู้ให้แก่ผู้รับบริการด้วยการใช้เทคนิควิธีต่างๆ ที่เหมาะสมกับวัยและหลักสูตรแนะแนวที่วางไว้สำหรับแต่ละวัย

สมร ทองดีและปารัณิ รามสุต (2545, น.11) ได้ให้ความหมายของ กิจกรรมแนะแนวว่า เป็นมวลประสบการณ์ทุกรูปแบบที่จัดให้หรือสนับสนุนให้ผู้รับบริการแนะแนวแต่ละคนแต่ละกลุ่มได้ปฏิบัติหรือมีส่วนร่วมเพื่อให้ผู้รับบริการบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาส่งเสริมป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2551, น. 3) อธิบายถึง กิจกรรมแนะแนวไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจคิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมายวางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียนและอาชีพสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมนอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียนทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

วรรณรา พงษ์สิน (2550, น.23) ได้กล่าวสรุปถึง ความหมายของกิจกรรมแนะแนวไว้ว่า กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ผู้ให้บริการจัดประสบการณ์โดยมุ่งแก้ไขปรับปรุงพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้รับบริการทั้งรายบุคคล รายกลุ่ม ทุกเพศและทุกวัยทั้งด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคมเพื่อให้ผู้รับบริการรู้และเข้าใจตนเองในการจัดการกับปัญหาได้อย่างถูกต้องและถูกวิธี

ปวีณา นิยมธรรม (2552, น.27) ได้สรุปความหมายของกิจกรรมแนะแนวว่า หมายถึง เครื่องมือทางการแนะแนวที่ประกอบด้วยกิจกรรมแนะแนวหลายๆกิจกรรมที่สร้างขึ้นอย่างมีระบบสำหรับผู้รับบริการแต่ละคนแต่ละกลุ่มได้ปฏิบัติหรือได้มีส่วนร่วมเพื่อให้ผู้รับบริการได้บรรลุเป้าหมายที่ตนจะพัฒนาหรือสร้างเสริมตนเองตลอดจนป้องกันหรือแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมทั้งด้านการศึกษาอาชีพส่วนตัวและสังคม

พรทรัพย์ ชื่นในเมือง (2554, น.31) ได้กล่าวสรุปถึง กิจกรรมแนะแนวว่า กิจกรรมแนะแนวเป็นมวลประสบการณ์ที่จัดขึ้นเพื่อเสริมทักษะต่างๆที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนให้นักเรียนนำไปปฏิบัติเพื่อให้ได้รู้จักและเข้าใจตนเองเข้าใจสภาพแวดล้อมสามารถพัฒนาและปรับตัวเข้ากับสังคมอยู่ในสังคมปัจจุบันได้

จากเนื้อหาข้างต้น สรุปได้ว่ากิจกรรมแนะแนว คือกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาศักยภาพของนักเรียน โดยกระบวนการที่มีลำดับขั้นตอนและมีเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อส่งเสริมการตัดสินใจและการแก้ปัญหาในด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านส่วนตัวและสังคมของนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนได้เข้าใจตนเองเข้าใจผู้อื่นและสามารถปรับตัวอย่างเหมาะสมในสังคมพร้อมทั้งพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ความสำคัญของกิจกรรมแนะแนว

ปราณี งามสุด (2533, น.249-250) ได้กล่าวถึงความสำคัญของกิจกรรมแนะแนวไว้ว่ากิจกรรมแนะแนวจะช่วยอำนวยความสะดวกให้ครูแนะแนวและนักเรียนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันครูแนะแนวได้รู้จักนักเรียนดีขึ้นสามารถนำบริการแนะแนวทุกบริการมาสู่ นักเรียนทุกคนช่วยให้ครูแนะแนวได้จัดกิจกรรมแนะแนวให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของนักเรียนได้มากขึ้น

ช่อลัดดา ขวัญเมือง (2541, น.12) กล่าวว่ากิจกรรมแนะแนว เป็นการให้ข้อมูลแก่นักเรียนที่วิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถช่วยตนเองได้จากการที่รู้จักตนเองในทุกๆด้านและรู้จักสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวอย่างกว้างขวางทำให้สามารถนำใช้ประกอบการพิจารณาเลือกแผนการเรียนเลือกกิจกรรมเลือกการศึกษาต่อหรือเลือกประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสมซึ่งจะทำให้ประสบความสำเร็จในการตัดสินใจ

ศิริวรรณ อินทวัฒนา (2553, น.41) ได้กล่าวสรุปถึงความสำคัญของกิจกรรมแนะแนวไว้ว่า เป็นกิจกรรมที่มีรูปแบบหลากหลายที่มุ่งพัฒนาป้องกันและแก้ปัญหาให้กับทุกกลุ่มคนในขอบข่ายด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคมให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคมและประเทศชาติ

จากการศึกษาความสำคัญของกิจกรรมแนะแนวสรุปได้ว่า กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเองมากขึ้น สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพการทางสังคมและสถานการณ์ต่างๆรอบตัวได้นำไปสู่การตัดสินใจในการเลือกสิ่งที่ต้องการได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และส่งเสริมในการพัฒนาการเรียน อาชีพ สังคมและส่วนตัว พัฒนาอย่างมีคุณภาพเป็นกำลังในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไป

2.3 วัตถุประสงค์ของกิจกรรมแนะแนว

กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพมีผู้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของกิจกรรมแนะแนวไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, น.24) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมแนะแนว มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบความถนัดความสามารถความสนใจของตนเองรักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น
2. เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้จากข้อมูลข่าวสาร แหล่งความรู้ ทั้งด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนแนวทางการศึกษาอาชีพได้เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพของตนเอง
3. เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาบุคลิกภาพและปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขให้ผู้เรียนมีความรู้มีทักษะมีความคิดสร้างสรรค์ในงานอาชีพและมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต
4. เพื่อให้นักเรียนมีค่านิยมที่ดีงาม ในการดำเนินชีวิตเสริมสร้างวินัยคุณธรรมและจริยธรรมแก่ผู้เรียน
5. เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ

พิมลรัตน์ ขุนแก้ว (2548, น.29) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของกิจกรรมแนะแนว คือ เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบศักยภาพ ความสามารถของตนเอง รู้จักการแสวงหาความรู้ ข้อมูลพัฒนาบุคลิกภาพปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีอาชีพสุจริต มีคุณธรรมจริยธรรมและจิตสำนึกต่อการรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม

พิทยาภรณ์ พิทยาภรกุล (2546, น.37) ได้สรุปวัตถุประสงค์ของกิจกรรมแนะแนวไว้ว่า เป็นวัตถุประสงค์สำคัญหรือผลลัพธ์การเรียนรู้ที่มุ่งให้เกิดแก่ผู้รับบริการ คือ การเสริมสร้างให้ผู้รับบริการดำเนินชีวิตส่วนตัวโดยราบรื่นที่เป็นทั้งคนดี คนเก่ง และอยู่ร่วมกับผู้อื่นโดยสันติสุข

จากวัตถุประสงค์ของกิจกรรมแนะแนวที่กล่าวมาสรุปได้ว่า กิจกรรมแนะแนว มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบศักยภาพ ได้ค้นพบความถนัด ความสามารถของตนเอง และได้แสวงหาความรู้ต่างๆ ทั้งด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านส่วนตัวและสังคม นำไปสู่การมีวินัย และคุณธรรมในการดำเนินชีวิต มีค่านิยมที่ดี สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและมุ่งส่งเสริมให้ผู้รับบริการเป็นคนดี คนเก่งและเป็นคนมีความสุขอย่างยั่งยืน

2.4 ขอบข่ายของกิจกรรมแนะแนว

เพื่อให้กิจกรรมแนะแนวบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ผู้จัดกิจกรรมควรคำนึงถึงขอบข่ายของการจัดกิจกรรมแนะแนวดังนี้

สมร ทองดีและปราณี รามสูต (2545, น.33-47) ได้กล่าวถึง ขอบข่ายของกิจกรรมแนะแนวว่าอาจมองได้หลายลักษณะ เช่น อาจมองในลักษณะกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียนและกิจกรรมแนะแนวนอกชั้นเรียนหรืออาจมองในลักษณะกิจกรรมอื่นๆเหมือนการสอนแต่ละชั่วโมง และกิจกรรมในรูปแบบของโครงการที่ใช้เวลาต่อเนื่องยาวนานขึ้นแต่ในความหมายที่ใช้กันทั่วไปสำหรับวงการแนะแนวในประเทศไทยมัก หมายถึง ขอบข่ายของกิจกรรมแนะแนวด้านการศึกษาด้านอาชีพ ด้านส่วนตัวและสังคม ดังนั้นเมื่อมาถึงยุคปัจจุบันจะแบ่งได้ไม่ชัดเจนดังได้กล่าวไว้แล้วในเรื่องของการกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมที่จะต้องบูรณาการองค์ความรู้ทุกด้านเข้าด้วยกันเพื่อความเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข ดังนั้น กิจกรรมแนะแนวแต่ละด้านจะต้องผสมผสานด้านอื่นเข้าไปด้วย แต่การแบ่งขอบข่ายกิจกรรมแนะแนวของประเทศไทยเรายังยึดตามจุดเน้นมากที่สุดของกิจกรรมว่าเน้นด้านการศึกษารึเน้นด้านอาชีพหรือเน้นด้านส่วนตัวและสังคมเป็นหลัก นอกจากขอบข่ายของกิจกรรมแนะแนวที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นทั้งสามด้าน การจัดกิจกรรมแนะแนวจำเป็นต้องให้สอดคล้องกับผู้รับบริการทั้ง 3 วัย ได้แก่ วัยเด็ก วัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ เพราะบุคคลในแต่ละวัยจะมีธรรมชาติประจำวัยปัญหาความแตกต่างที่แตกต่างกัน ซึ่งในการจัดกิจกรรมแนะแนวนั้นมีรูปแบบ คือ กิจกรรมแนะแนวรายบุคคลและกิจกรรมแนะแนวเป็นกลุ่ม โดยคำนึงถึงผู้รับบริการเป็นสำคัญทั้งด้านความพร้อมความเต็มใจและความจำเป็นของการพัฒนาว่ามุ่งทักษะสังคมมากน้อยเพียงใดนอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นที่ต้องพิจารณาร่วมด้วย เช่น งบประมาณ เวลา แรงงานและความพร้อมของผู้รับบริการ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2551, น.22) ได้กำหนดไว้ว่า การจัดกิจกรรมแนะแนว มีองค์ประกอบ 3 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านการศึกษา ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองในด้านการเรียนอย่างเต็มตามศักยภาพ รู้จักแสวงหาและใช้ข้อมูลประกอบการวางแผนการเรียนหรือการศึกษาต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีวิธีการเรียนรู้และสามารถวางแผนการเรียนหรือการศึกษาต่อไปได้อย่างเหมาะสม
- 2) ด้านอาชีพ ให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเองในทุกด้าน มีความรู้และเข้าใจโลกของงานอาชีพอย่างหลากหลาย มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต มีการเตรียมตัวสู่อาชีพ สามารถวางแผนเพื่อประกอบอาชีพตามที่ตนเองมีความถนัดและสนใจ
- 3) ด้านส่วนตัวและสังคม ให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง รักและเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น รักรู้สึกดีต่อสังคม มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีเจตคติที่ดีต่อการมีชีวิตที่ดี มีคุณภาพมีทักษะชีวิตและสามารถปรับตัวดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมแนะแนวให้มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ต้องครอบคลุมงานแนะแนวทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษาซึ่งมุ่งเน้นให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพตนเองในด้านการเรียนเป็นผู้ที่ใฝ่เรียน มีนิสัยในการค้นคว้าหาความรู้ มีทักษะและมีกระบวนการในการเรียนอย่างมีระบบเพื่อเป็นประโยชน์ในการเรียนและการตัดสินใจเลือกแนวทางการศึกษาต่อไปในอนาคต ด้านอาชีพ คือ มีการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้รู้จักอาชีพหลากหลาย รู้จักความถนัดของตนเองที่มีต่ออาชีพต่างๆ และด้านสุดท้ายคือด้านส่วนตัวและสังคม เป็นการจัดกิจกรรมแนะแนวที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่นและสังคม ตระหนักถึงความเป็นปัจจุบัน เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขได้ สอดคล้องกับผู้รับบริการทั้งเด็ก วัยรุ่นและผู้ใหญ่ เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในอาชีพและทักษะการดำเนินชีวิต มีเจตคติที่ดีและสามารถปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

2.5 แนวทางการจัดกิจกรรมแนะแนว

สมร ทองดีและปราณี รามสูต (2545, น.29-41) ได้กล่าวถึงหลักการพัฒนากิจกรรมแนะแนวสรุป ได้ดังนี้

1. ลักษณะของสิ่งที่ต้องการพัฒนาในการพัฒนากิจกรรมแนะแนว ควรครอบคลุมขอบข่ายของการแนะแนวทั้งด้านการศึกษา ด้านอาชีพและด้านส่วนตัวและสังคม โดยคำนึงถึงปัจจัยในด้านต่างๆ อาทิ ความจำเป็นและความต้องการของผู้บริการ สภาพสังคมและปัญหากระแสโลกาภิวัตน์ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษา แผนพัฒนางานแนะแนว

ฯลฯ เพื่อกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ในการพัฒนากิจกรรมแนะแนวโดยให้สอดคล้องกับปรัชญาการแนะแนวที่มุ่งเน้นในการพัฒนาและเสริมสร้างตนเองสามารถแก้ปัญหาป้องกันปัญหาได้

2. ลักษณะของผู้รับบริการการพัฒนากิจกรรมแนะแนวจะต้องจัดให้สอดคล้องกับพัฒนาการแต่ละวัยที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย 3 วัย ได้แก่

2.1 วัยเด็ก เป็นวัยที่ชอบสนุกสนาน สนุกสนาน สนใจการเล่น รับรู้เชิงรูปธรรม มากกว่านามธรรม ควรเน้นกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการเล่นส่งเสริมการแสดงออก ใช้สื่อหรือกิจกรรมสอดคล้องการพัฒนาการทางสังคมและเน้นกิจกรรมกลุ่ม

2.2 วัยรุ่น เป็นวัยที่ให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น ต้องการการยอมรับ ความอิสระแสวงหาเอกลักษณ์และบทบาทสนใจ การมีอุดมการณ์แห่งชีวิตมีพลังมาก ทั้ง ด้านร่างกาย ความคิด และปัญญาควรเน้นกิจกรรมแบบกลุ่มและให้ลงมือปฏิบัติมากที่สุดการฝึกทักษะสังคมด้านการยอมรับส่งเสริมกิจกรรมประเภทที่ช่วยให้ได้แสดงออกให้มีการคิดวิเคราะห์ ทัศนศึกษา ใช้สื่อเกม เพลงและกระบวนการกลุ่มที่สอดคล้องกับยุคสมัย

2.3 วัยผู้ใหญ่ เป็นวัยที่มีประสบการณ์ชีวิตหลายด้าน มีสถานะทางสังคม มีอาชีพ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ แต่อาจมีปัญหาบางประการที่เกี่ยวกับการปรับตัวทางอาชีพและสังคม ควรเน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างผู้รับบริการและผู้ให้บริการ เน้นการคิดวิเคราะห์ หาเหตุผลและเสนอแนวคิด ควรหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่ให้ผู้รับบริการเล่นสนุกสนานหรือออกท่าทางมากเกินไป

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ (2551, น.22) ได้กำหนดแนวทางในการดำเนินการจัดกิจกรรมแนะแนวไว้ดังนี้คือ

- 1) ศึกษาวิเคราะห์ สภาพปัญหา ความต้องการ ความสนใจธรรมชาติของผู้เรียน
- 2) วิเคราะห์สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ วิสัยทัศน์ของสถานศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของผู้เรียนเป็นรายบุคคล
- 3) กำหนดสัดส่วนของกิจกรรมแนะแนวให้ครอบคลุมด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านส่วนตัวและสังคม โดยยึดสภาพปัญหาความต้องการความสนใจตลอดจนธรรมชาติของผู้เรียน และเป้าหมายของสถานศึกษา โดยครูผู้ปกครองและผู้เรียนมีส่วนร่วม
- 4) กำหนดวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรมแนะแนวของสถานศึกษา เป็นระดับการศึกษาและชั้นปี
- 5) ออกแบบการจัดกิจกรรมแนะแนวประกอบด้วยวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม เวลาจัดกิจกรรม หลักฐานการทำกิจกรรมและการประเมินผล

6) จัดทำแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวรายชั่วโมง ประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม จุดประสงค์ เวลา เนื้อหาสาระ วิธีดำเนินกิจกรรม สื่ออุปกรณ์และการประเมินผล

7) จัดกิจกรรมแนะแนวตามแผนการจัดกิจกรรมแนะแนวและประเมินผลการจัดกิจกรรม

8) ประเมินเพื่อตัดสินผลและสรุปรายงาน

ตามเนื้อหาข้างต้นแนวการจัดกิจกรรมแนะแนวที่กำหนดไว้ก็เพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ตัวผู้เรียน ซึ่งจะได้รับการแนะแนวอย่างมีระบบมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีส่วนร่วมและมีใจรักที่จะเข้าร่วมกิจกรรมแนะแนว ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เต็มไปด้วยข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการใช้ชีวิตประจำวันทั้งในด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านส่วนตัวและสังคม ลักษณะของกิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบตนเองในด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านส่วนตัวและสังคม โดยใช้เทคนิคและวิธีการที่หลากหลายเน้นคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่นับเนื้อหาด้านวิชาการและเป็นกิจกรรมที่สามารถวัดและประเมินผลได้จริง

2.6 ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมแนะแนว

การดำเนินกิจกรรมแนะแนวให้มีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับข้อกำหนดขั้นตอนอย่างเป็นระบบมีผู้กล่าวถึงขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมแนะแนวไว้ดังนี้

สมร ทองดีและปราณี รามสูต (2545, น.48) กล่าวว่า ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมแนะแนวที่จัดในชั้นเรียนควรประกอบด้วย ขั้นนำเข้าสู่กิจกรรม ขั้นดำเนินกิจกรรม ขั้นสรุปและขั้นประเมินผลกิจกรรม เพื่อมุ่งให้ผู้รับบริการนำผลการเรียนรู้จากกิจกรรมไปใช้ประโยชน์โดยใช้แนวคิดจากทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) ที่เน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) และการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม (Group Process Learning) ซึ่งนักการศึกษาส่วนใหญ่ยอมรับว่าการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะเสริมสร้างผู้รับบริการทั้งกระบวนการคิดและการปฏิบัติไปสู่การปรับเปลี่ยนและพัฒนาพฤติกรรมซึ่งผู้ให้บริการต้องกระตุ้นให้ผู้รับบริการได้เป็น “ผู้ร่วมทำกิจกรรม” ไม่ใช่ “ผู้สังเกตการณ์” ต้องจัดกิจกรรมให้ผู้รับบริการมีอารมณ์ร่วมสนุกสนานมีชีวิตชีวาโดยอาจใช้เกม เพลง นิทาน ข่าวกรณีศึกษาฯ เป็นสื่อแนวทางในการจัดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ 4 ขั้นตอนคือ

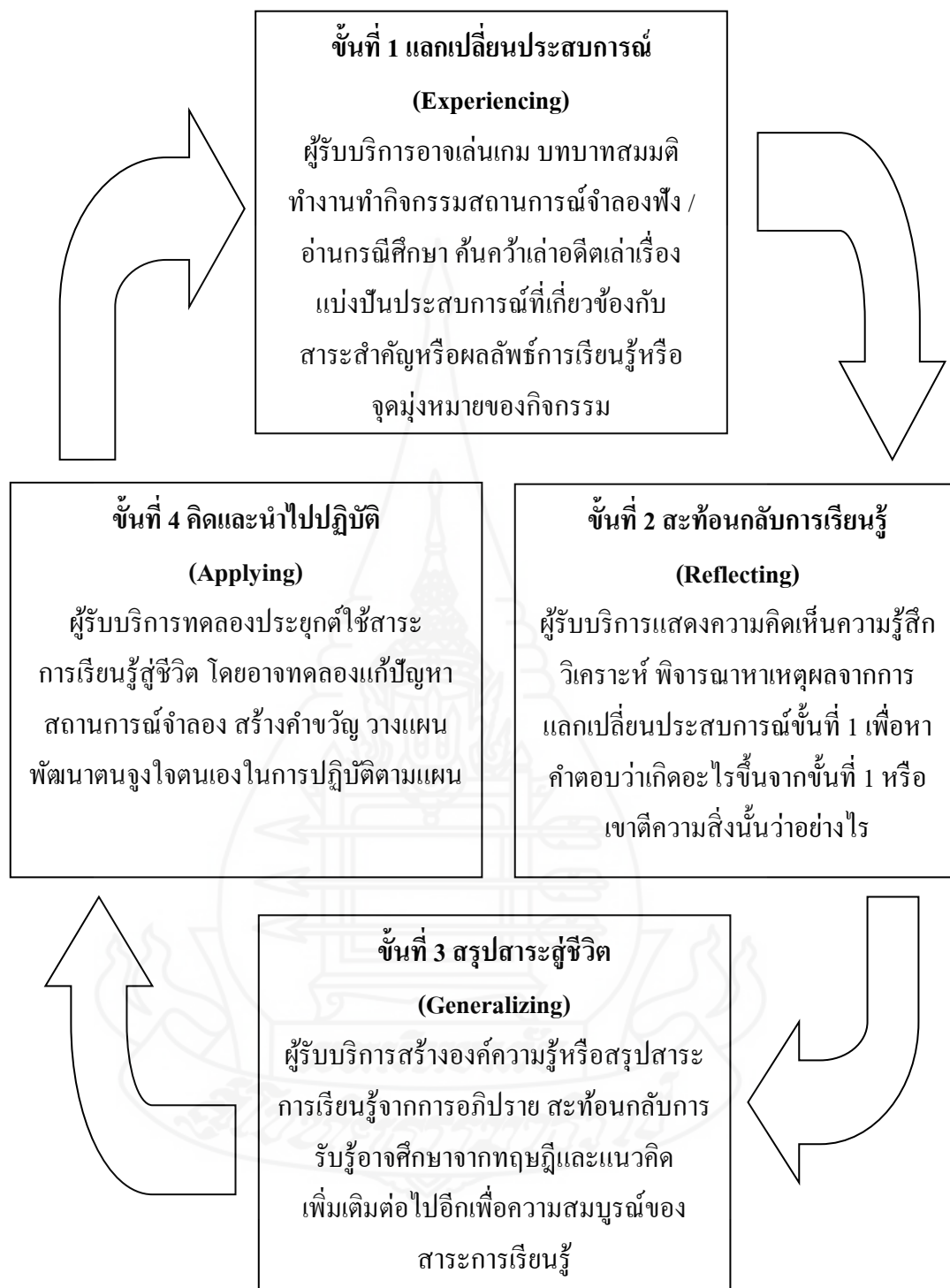
ขั้นที่ 1 แลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Experiencing) ผู้รับบริการอาจเล่นเกม บทบาทสมมติ ทำงานทำกิจกรรม สถานการณ์จำลองฟังหรืออ่านกรณีศึกษาค้นคว้า เล่าอดีตเล่าเรื่องแบ่งปันประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสาระสำคัญหรือผลลัพธ์การเรียนรู้หรือจุดมุ่งหมายของกิจกรรม

ขั้นที่ 2 สะท้อนกลับการเรียนรู้ (Reflecting) ผู้รับบริการแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก วิเคราะห์ พิจารณาหาเหตุผล จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ขั้นที่ 1 เพื่อหาคำตอบว่า เกิดอะไรขึ้นจากขั้นที่ 1 นั้นหรือเขาตีความสิ่งนั้นว่าอย่างไร

ขั้นที่ 3 สรุปสาระสู่ชีวิต (Generalizing) ผู้รับบริการสร้างองค์ความรู้หรือสรุป สาระการเรียนรู้จากการอภิปรายสะท้อนกลับการรับรู้จากทฤษฎีและแนวคิดเพิ่มเติมต่อไป อีกเพื่อความสมบูรณ์ของสาระการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิต

ขั้นที่ 4 คิดและนำไปปฏิบัติ (Applying) ผู้รับบริการทดลองประยุกต์ใช้สาระการ เรียนรู้สู่ชีวิต โดยอาจทดลอง แก้ปัญหา สถานการณ์จำลอง สร้างคำขวัญ วางแผนพัฒนาตน จูงใจ ตนเอง ในการปฏิบัติตามแผน ซึ่งขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมจากขั้นที่ 1 ถึงขั้นที่ 4 อาจมีความ ต่อเนื่องคาบเกี่ยวกับจนแยกไม่ออกหรือบางครั้งมีการสลับขั้นตอน เช่น อาจจัดกิจกรรมนำเสนอ สาระการเรียนรู้หรือองค์ความรู้ก่อนจากนั้นเป็นขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์แล้วเป็นกิจกรรม สะท้อนกลับการเรียนรู้สุดท้ายเป็นกิจกรรม ได้ทดลองประสบการณ์และประยุกต์ใช้ซึ่งขั้นตอนนี้จะ อยู่เป็นขั้นสุดท้ายของกิจกรรมเสมอและเมื่อถึงขั้นคิดและนำไปปฏิบัติก็อาจกลับเข้าสู่การ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เป็นวงจรต่อไปใหม่เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ให้มั่นคงขึ้นนำไปสู่การ ปฏิบัติได้ดีขึ้นและเรียนรู้สิ่งใหม่ที่ต่อเนื่องต่อไปอีกวงจรกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เชิง ประสบการณ์ 4 ขั้นอธิบายโดยภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 แสดงขั้นตอนและวงจรกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เชิงประสบการณ์
 ที่มา : สมรทองดีและปราณีรามสูตร (2545, น.50) “แนวคิดในการพัฒนากิจกรรมแนะแนว”
 ในประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาเครื่องมือและกิจกรรมแนะแนวนวชนปีที่ 9 นนทบุรี
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชสาขาวิชาศึกษาศาสตร์

2.7 ประโยชน์ของกิจกรรมแนะแนว

ลัทธิ สรวิวัฒน์ (2543, น.20) กล่าวถึงประโยชน์และความสำคัญของการแนะแนวว่าปัจจุบันบริการแนะแนวมีความสำคัญและความจำเป็นมากยิ่งขึ้นเพราะปัญหาต่างๆของนักเรียนในโรงเรียนมีมากขึ้นมีทั้งปัญหาการศึกษา เล่าเรียน ปัญหาการประกอบอาชีพ ตลอดจนปัญหาส่วนตัวหากโรงเรียนจัดให้มีบริการแนะแนวขึ้นปัญหาดังกล่าวย่อมจะลดน้อยลงไปอันเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน

เขาวรรักษ์ ปวงคำคง (2549, น.40) กล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรมแนะแนวว่าจะนำไปสู่การสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน คือ รักและเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น พัฒนาบุคลิกภาพและปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณธรรมจริยธรรมและมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเองครอบครัวและประเทศชาติ

อัมพร แสงวิเชียร (2546, น.27) กล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรมแนะแนวว่าผู้รับบริการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงซึ่งในปัจจุบันนิยมเรียกว่า “นำองค์ความรู้สู่วิถีชีวิต” (apply the new information to daily life)

วาริ ศษศิลา (2546, น. 18) กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้จากกิจกรรมแนะแนวว่าผู้เรียนสามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิตวุฒิทางอารมณ์การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญาและการสร้างสัมพันธภาพ

รุ่งทิวา โพธิ์ใต้ (2552, น. 12-13) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของกิจกรรมแนะแนวไว้ดังนี้

- 1) ช่วยให้นักเรียนได้รับรู้ข้อมูลที่มีคุณค่าจากครูแนะแนว
- 2) ช่วยให้นักเรียนมีสัมพันธภาพที่ดีกับครู
- 3) ช่วยให้นักเรียนได้ปรับปรุงพฤติกรรมของตนเอง
- 4) ช่วยให้นักเรียนมีเจตคติที่ดี
- 5) ช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจต่อตนเองที่แท้จริง
- 6) ช่วยให้ครูแนะแนวได้มีโอกาสนพปะกับนักเรียนเป็นกลุ่มอย่างใกล้ชิดและทั่วถึง
- 7) ช่วยให้ครูแนะแนวมีโอกาสให้ข้อมูล
- 8) ช่วยให้ครูแนะแนวได้มีโอกาใช้เทคนิคต่างๆ
- 9) ช่วยให้ครูแนะแนวได้ทราบถึงความต้องการ ความสนใจ ความสามารถและความถนัดของนักเรียนแต่ละบุคคล
- 10) ช่วยให้ครูแนะแนวได้ทราบถึงปัญหาและสภาพต่างๆ

- 11) ช่วยให้การจัดบริการแนะแนวทุกบริการประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์
- 12) ช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนวิชาต่างๆ ดำเนินไปด้วยดีและมี

ประสิทธิภาพ

- 13) ช่วยลดปัญหาความประพฤตินักเรียน
- 14) ช่วยการจัดแผนการเรียนและการจัดกิจกรรมของโรงเรียน
- 15) ช่วยให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูแนะแนวและผู้ปกครอง
- 16) ช่วยให้ชุมชนได้รับความสนใจจากนักเรียน
- 17) ช่วยให้ประเทศชาติมีพลเมืองที่ดีมีความสุข

สรุปประโยชน์ของการจัดกิจกรรมแนะแนวมีผลทั้งต่อนักเรียนเอง ครูแนะแนว ผู้ปกครอง ชุมชนรอบข้างและประเทศชาติด้วย

2.8 ความหมายของชุดกิจกรรมแนะแนว

บุษากร ตัณฑววรรณ (2545, น.30) ได้กำหนดให้ชุดกิจกรรมแนะแนว หมายถึง เครื่องมือทางการแนะแนวที่ประกอบด้วย กิจกรรมแนะแนวหลายๆ กิจกรรมที่นำมารวมกันเข้าอย่างเป็นระบบตามเป้าหมายและขอบข่ายทางการแนะแนว โดยชุดกิจกรรมแนะแนวประกอบด้วย (1) คำชี้แจงและการเตรียมการของผู้ให้บริการ (2) แผนการจัดกิจกรรมต่างๆ ซึ่งระบุสื่อ ใบบาง ใบความรู้ หรืออุปกรณ์การจัดกิจกรรมไว้ในแต่ละแผน (3) คำชี้แจงการใช้เครื่องมือตรวจสอบพฤติกรรมที่เป็นผลจากการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวนั้นๆ และ (4) เครื่องมือตรวจสอบพฤติกรรมที่เป็นผลจากการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวนั้นๆ

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2545, น.80) ได้กล่าวไว้ว่า ชุดกิจกรรมแนะแนว เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นโดยใช้สื่อประสม เช่น รูปภาพ วิดีทัศน์ แถบบันทึกเสียง เอกสารที่บันทึกรายละเอียดของกิจกรรมต่างๆ อาทิเช่น เกม กรณีตัวอย่าง บทบาทสมมติ และฝึกหัดก่อนเรียนและหลังเรียน โดยจัดไว้เป็นชุดกล่องหรือซอง จะบรรจุคู่มือครู คู่มือนักเรียนและสื่อประกอบการจัดกิจกรรมแต่ละเรื่อง

วัฒนกิจ สิทธิสถิตอังกูร (2546, น. 27) กล่าวว่า จากการสัมมนาหาคำจำกัดความของคำว่า ชุดกิจกรรมแนะแนวคณาจารย์และนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยขอนแก่นวิชาการแนะแนวมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ปีการศึกษา 2545 ได้กำหนดให้ชุดกิจกรรมแนะแนว หมายถึง เครื่องมือทางการแนะแนวที่ประกอบด้วยกิจกรรมแนะแนวหลายๆ กิจกรรมที่นำมารวมกันอย่างเป็นระบบตามเป้าหมายและขอบข่ายของการแนะแนวโดยชุดกิจกรรมแนะแนวประกอบด้วย

1. คู่มือผู้ให้บริการ ซึ่งมีคำชี้แจงการเตรียมการของผู้ให้บริการ และแผนการจัดกิจกรรมต่างๆ

2. คู่มือผู้ให้บริการซึ่งมีใบงานใบความรู้และแบบทดสอบก่อนและหลัง
3. สื่อหรืออุปกรณ์การจัดกิจกรรม

ปราณี เดชบุญ (2546, น.22) ได้กล่าวไว้ว่า ชุดการสอนและกิจกรรมแนะแนว หมายถึง มวลประสบการณ์ หรือเครื่องมือหลายๆ อย่าง นำมารวมกันอย่างเป็นระบบ จัดให้ผู้รับบริการแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่ม ได้ปฏิบัติและค้นพบศักยภาพของตนเองจนบรรลุเป้าหมายตามขอบข่ายของงานแนะแนว

จินตนา บัวเขียน (2550, น. 21) กล่าวว่า ชุดกิจกรรมแนะแนวหมายถึงกิจกรรมหลายๆ กิจกรรมที่นำมารวมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกพัฒนาป้องกันหรือแก้ไข ปัญหาของผู้รับบริการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามขอบข่ายของงานแนะแนวด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม

อลิสสา กุระสุวรรณ (2552, น.34) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ชุดกิจกรรมแนะแนว หมายถึง มวลประสบการณ์หรือเครื่องมือที่จัดให้ผู้รับบริการแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มได้ปฏิบัติและค้นพบศักยภาพของตนเองจนบรรลุเป้าหมายตามขอบข่ายของงานแนะแนว

จิรารัตน์ เรี่ยวแรง (2553, น.11) กล่าวว่า ชุดกิจกรรมแนะแนว หมายถึง เครื่องมือทางการแนะแนวที่สร้างขึ้นอย่างเป็นระบบ ให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกิจกรรมเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมและเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนมีความจำเป็นต้องจัดขึ้น เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ความสามารถประสบการณ์ที่ได้จากกิจกรรมแนะแนวไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตนจะพัฒนาหรือสร้างเสริมตนเอง ตลอดจนป้องกันหรือแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาและการเลือกอาชีพในอนาคต

วรรณนิศา พลอดโปร่ง (2555, น.46) ได้สรุปไว้ว่า ชุดกิจกรรมแนะแนว หมายถึง เครื่องมือที่สร้างขึ้นอย่างเป็นระบบได้แก่ สารสำคัญ วัตถุประสงค์ สารการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้หรือแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และบันทึกหลังการสอน

จากเอกสารงานวิจัยที่ได้ศึกษาค้นคว้าแล้วนั้น พอสรุปความหมายของชุดกิจกรรมแนะแนวได้เครื่องมือทางการแนะแนวอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย กิจกรรมแนะแนวหลายๆ กิจกรรมที่นำมา รวมกันอย่างเป็นระบบตามเป้าหมายและขอบข่ายของการแนะแนวประกอบด้วย 3 ส่วน คือ คู่มือผู้ให้บริการ คู่มือผู้รับบริการ ซึ่งมีใบงาน ใบความรู้และแบบทดสอบก่อนและหลังและสื่อหรืออุปกรณ์ การจัดกิจกรรมเพื่อนำชุดกิจกรรมแนะแนวมาใช้เป็นสื่อการสอนและเป็นแนวทาง

ประกอบการเรียนการสอนเพื่อช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ตรงตามเป้าหมายตามขอบข่ายของงาน
แนะแนว

2.9 ความสำคัญของชุดกิจกรรมแนะแนว

กิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนา สร้างเสริมป้องกันและแก้ไขปัญหาให้กับทุกกลุ่มคนทั้งเด็ก วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ ในขอบข่าย ด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม โดยมีรูปแบบและเทคนิคหลากหลาย อาจเป็นกิจกรรมแนะแนวโดยตรงหรือผสมผสานในการเรียนการสอน การฝึกอบรม ประชุมสัมมนา ทั้งรายบุคคลและกลุ่ม ดังที่สมร ทองดีและปราณี รามสูต (อ้างถึงใน ชลธิชา จันมณี, 2554, น.92) กล่าวว่า การดำเนินกิจกรรมแนะแนว หากกระทำได้เหมาะสมจะส่งผลดีต่อผู้รับบริการในการแก้ปัญหา เช่น การทะเลาะวิวาท พฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ ปัญหายาเสพติด การขาดความมีระเบียบวินัย ขาดคุณธรรมจริยธรรมและความรับผิดชอบ ซึ่งหากบุคคลเหล่านี้ได้รับการช่วยเหลือที่เหมาะสม โดยใช้กระบวนการทางการแนะแนวก็น่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งที่แก้ปัญหาได้ ซึ่งจะส่งผลดีต่อผู้เกี่ยวข้อง ชุมชน สังคม และนอกจากช่วยให้ผู้รับบริการได้พัฒนาตนเองแล้วยังสามารถสร้างคุณประโยชน์แก่ สังคมได้ช่วยให้อยู่ร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายที่สังคมปัจจุบันปรารถนาให้เกิดขึ้น ดังนั้นกิจกรรมแนะแนวจึงมีความสำคัญทั้งต่อผู้ให้และผู้รับบริการ

จากเอกสารงานวิจัยที่ได้ศึกษา พอสรุปถึงความสำคัญของชุดกิจกรรมแนะแนว ได้ว่าเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนา ป้องกันปัญหาและแก้ปัญหของผู้รับบริการทั้งเด็ก วัยรุ่นและผู้ใหญ่ให้ครอบคลุมทั้ง 3 ขอบข่าย คือด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ด้านส่วนตัวและสังคม ซึ่งมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณค่าต่อสังคมและประเทศชาติ

2.10 องค์ประกอบของชุดกิจกรรมแนะแนว

วลัยลักษณ์ ภักดีผล (2533, น.9) ได้กล่าวถึง “ชุดการแนะแนว” มีรายละเอียดดังนี้

1. คู่มือครู ซึ่งประกอบด้วย คำชี้แจงทั่วไป วัตถุประสงค์ วิธีการใช้เครื่องมือวัด เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม การใช้แบบทดสอบ

2. โปรแกรมกิจกรรม หัวข้อเรื่อง ซึ่งประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการ อุปกรณ์และการประเมิน

อลิสสา คุรมะสุวรรณ (2552, น.35) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของชุดกิจกรรมแนะแนว ควรประกอบไปด้วย คู่มือครู คำชี้แจง แผนการจัดกิจกรรมต่างๆ สื่ออุปกรณ์การจัดกิจกรรมและแบบทดสอบก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรม

จากเอกสารงานวิจัยที่ได้ศึกษาค้นคว้า พอจะสรุป องค์ประกอบของชุดกิจกรรม
แนะแนวซึ่งประกอบด้วย (1) คู่มือผู้ให้บริการ ประกอบด้วยคำชี้แจง การเตรียมการของผู้ให้บริการ
และแผนการจัดกิจกรรมต่างๆ (2) คู่มือผู้รับบริการ ประกอบด้วย ใบงาน ใบความรู้ และ
แบบทดสอบ ก่อน – หลัง (3) สื่อหรืออุปกรณ์การจัดกิจกรรม

2.11 การพัฒนาชุดกิจกรรมแนะแนว

สมร ทองดีและปารณีย์ รามสูต (2545, น.50) การจัดกิจกรรมแนะแนวนั้นการจัด
กิจกรรมโดยใช้แนวคิดจากทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participation Learning) ที่เน้นการ
เรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential learning) และการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มเป็นสำคัญ
ขั้นตอนกิจกรรมประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ERGA ขั้นที่ 1 แลกเปลี่ยนประสบการณ์ขั้นที่ 2 สะท้อน
กลับการรับรู้ ขั้นที่ 3 สรุปสาระสู่ชีวิตขั้นที่ 4 คิดและนำไปปฏิบัติโดยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 แลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Experiencing) ผู้รับบริการอาจ เล่นเกม
บทบาทสมมติทำงานทำกิจกรรม สถานการณ์จำลองฟัง/อ่านกรณีศึกษาค้นคว้าแล้วคิดเล่าเรื่อง
แบ่งปันประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสาระสำคัญหรือผลลัพธ์การเรียนรู้หรือจุดมุ่งหมายของกิจกรรม

ขั้นที่ 2 สะท้อนกลับการรับรู้ (Reflecting) ผู้รับบริการแสดงความคิดเห็น
ความรู้สึกลึกวิเคราะห์ พิจารณาเหตุผลจากการแลกเปลี่ยนในขั้นที่ 1 เพื่อหาคำตอบว่าเกิดอะไรขึ้นจาก
ขั้นที่ 1 นั้น หรือเขาตีความสิ่งนั้นว่าอย่างไร

ขั้นที่ 3 สรุปสาระสู่ชีวิต (Generalizing) ผู้รับบริการสร้างองค์ความรู้หรือสรุป
สาระการเรียนรู้จากการอภิปรายสะท้อนกลับการรับรู้อาจศึกษาทฤษฎีและแนวคิดเพิ่มเติมต่อไปอีก
เพื่อความสมบูรณ์ของสาระการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิต

ขั้นที่ 4 คิดและนำไปปฏิบัติ (Applying) ผู้รับบริการทดลองประยุกต์ใช้สาระการ
เรียนรู้สู่ชีวิตโดยอาจทดลองแก้ปัญหาสถานการณ์จำลองสร้างคำขวัญวางแผนพัฒนาตนเอง
ในการปฏิบัติตามแผน

2.12 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรมแนะแนว

อุมาพร สงสุวรรณ (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของชุดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อ
ความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนจิตรลดา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการ
วิจัย คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนจิตรลดา โดยการเลือกแบบเจาะจงและสมัครใจ
จำนวน 32 คน แล้วจึงสุ่มอย่างง่ายเข้าเป็นกลุ่มทดลอง 16 คน และกลุ่มควบคุม 16 คน ผลการวิจัย
พบว่า (1) นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของความมีวินัยในตนเองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมี
นัยสำคัญที่ระดับ .01 และ (2) นักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนว มีคะแนนความมีวินัย
ในตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ใช้ข้อสอบทดสอบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วรฉัตร ไตรทิตย์ (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการทำประโยชน์ต่อส่วนรวมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านถนน (ประสมทรัพย์ประชานุกูล 1) จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่ากลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการทำประโยชน์ต่อส่วนรวม มีพฤติกรรมการทำประโยชน์ต่อส่วนรวมสูงกว่าก่อนการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการทำประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการทำประโยชน์ต่อส่วนรวมมีพฤติกรรมการทำประโยชน์ต่อส่วนรวมสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พรพิชญ์ วิริยากุลภัทร์ (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธิดาแม่พระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่านักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวมีจิตสำนึกสาธารณะมากกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการให้ข้อเสนอแนะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งนักเรียนกลุ่มทดลองภายหลังที่ได้รับการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวมีความรู้ความเข้าใจสูงกว่าก่อนได้รับการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่านักเรียนกลุ่มทดลองมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องจิตสำนึกสาธารณะมากกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการให้ข้อเสนอแนะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มิริยม ชื่นสุวรรณ (2554 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย จังหวัดนนทบุรี กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2554 ของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์บางกรวย จังหวัดนนทบุรี จำนวน 40 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม 1 ห้องเรียน ซึ่งมีนักเรียนหลากหลายเครื่องมือที่ใช้คือ (1) ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านสังคม (2) กิจกรรมแนะแนวอื่นๆ และ (3) แบบวัดทักษะชีวิตด้านสังคมซึ่งมีค่าความเที่ยงเท่ากับ .82 ผลการวิจัยพบว่า (1) กลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านสังคมมีทักษะชีวิตด้านสังคมสูงกว่าก่อนการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) กลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านสังคมมีทักษะชีวิตด้านสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) กลุ่มทดลองที่มีภูมิหลังทางชีวสังคมต่างกันมีทักษะชีวิตด้านสังคมไม่แตกต่างกัน

พรทรัพย์ ชื่นในเมือง (2554, น.60-65) ได้ศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดพฤติกรรมที่มีต่อการพัฒนาพฤติกรรมที่มีจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีราชินูทิศ จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยสรุปได้ว่า (1) ภายหลังการใช้

ชุดกิจกรรมแนะแนวตามหลักการของทฤษฎีพฤติกรรมนิยมนักเรียนกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะสูงกว่าก่อนการใช้ชุดกิจกรรมดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (2) ภายหลังการทดลองนักเรียนที่ได้รับการฝึกด้วยชุดกิจกรรมแนะแนวตามหลักการของทฤษฎีพฤติกรรมนิยมนักเรียนมีจิตสาธารณะโดยแยกตามรายองค์ประกอบของจิตสาธารณะ 3 องค์ประกอบสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บุญกรณ สุวรรณรัตน์ (2554 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเชิงทดลอง เรื่องผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนจะนะชนูปถัมภ์ จังหวัดสงขลา เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมขยันหมั่นเพียรระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียรและนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้ใช้กิจกรรมแนะแนวอื่น ๆ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2554 ของโรงเรียนจะนะชนูปถัมภ์ จำนวน 60 คน ที่ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม 2 ห้องเรียนจากนั้นสุ่มเข้ากลุ่มเพื่อกำหนดเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบวัดพฤติกรรมขยันหมั่นเพียรชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียรจำนวน 10 กิจกรรมและกิจกรรมแนะแนวอื่น ๆ จำนวน 10 กิจกรรม สถิติที่ใช้ในงานวิจัยนี้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และแบบการวิเคราะห์ความแปรปรวน 2 ทาง (2 way NAOVA) ผลการวิจัยพบว่านักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมขยันหมั่นเพียรมีพฤติกรรมขยันหมั่นเพียรสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้ใช้กิจกรรมแนะแนวอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อัจฉรา มลิตทอง (2554 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมเอื้อเฟื้อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนระยองวิทยาคมปากน้ำ จังหวัดระยอง ผลการวิจัย พบว่า (1) นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมเอื้อเฟื้อ มีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้ใช้กิจกรรมแนะแนวอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (2) นักเรียนกลุ่มทดลองที่มีลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนเองต่างกัน เมื่อใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมเอื้อเฟื้อ มีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเพิ่มขึ้นไม่แตกต่างกัน และ (3) นักเรียนกลุ่มทดลองที่มีเพศ ผลการเรียนเฉลี่ย และรายได้ของครอบครัวต่างกัน ภายหลังการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมเอื้อเฟื้อ มีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเพิ่มขึ้นไม่แตกต่างกัน

พัชตรา พรหมชาติ (2555: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมมุ่งมั่นในการทำงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระแม่มาธิ กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระแม่มาธิ

กรุงเทพมหานคร จำนวน 40 คน ได้มา โดยการสุ่มอย่างง่าย จากนั้นสุ่มนักเรียนแต่ละคนเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยการจับฉลาก กลุ่มละ 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามภูมิหลังทางชีวสังคม แบบวัดพฤติกรรมมุ่งมั่นในการทำงาน มีค่าความเที่ยง .84 แบบวัดลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตน มีค่าความเที่ยง .78 ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมมุ่งมั่นในการทำงานประกอบด้วยกิจกรรมแนะแนวจำนวน 12 กิจกรรม และกิจกรรมแนะแนวอื่นๆ จำนวน 12 กิจกรรม ผลการวิจัยพบว่า (1) กลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมมุ่งมั่นในการทำงานสูงกว่าก่อนการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมมุ่งมั่นในการทำงานอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .01 (2) กลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมมุ่งมั่นในการทำงาน มีพฤติกรรมมุ่งมั่นในการทำงานสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .01 (3) นักเรียนกลุ่มทดลองที่มีลักษณะมุ่งอนาคตและควบคุมตนแตกต่างกันหลังการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมมุ่งมั่นในการทำงาน มีพฤติกรรมดังกล่าวไม่แตกต่างกัน และ (4) นักเรียนกลุ่มทดลองที่มีเพศ ผลการเรียนเฉลี่ย และรายได้ของครอบครัวต่างกัน หลังการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมมุ่งมั่นในการทำงาน มีพฤติกรรมดังกล่าวไม่แตกต่างกัน

จารุวรรณ แสงด้วง (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาจิตวิทยาเชิงบวกของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนผดุงปัญญาจังหวัดตาก กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนผดุงปัญญา จังหวัดตาก จำนวน 30 คน ที่ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่มแล้วสุ่มอย่างง่ายเพื่อแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมจำนวน กลุ่มละ 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ (1) แบบวัดจิตวิทยาเชิงบวกที่มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .83 และ (2) ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาจิตวิทยาเชิงบวกสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ร้อยละค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า (1) นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาจิตวิทยาเชิงบวกมีจิตวิทยาเชิงบวกสูงขึ้นอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .01 และ (2) นักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาจิตวิทยาเชิงบวกมีจิตวิทยาเชิงบวกสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวตามปกติ

ชญญา บุญธิรักษ์ (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพรตพิทยพยัต กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 90 คนของโรงเรียนพรตพิทยพยัต กรุงเทพมหานคร ในปีการศึกษา 2556 ที่ได้มา โดยการสุ่มแบบกลุ่มจากนั้นจึงสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 45 คน กลุ่มทดลองใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการเรียนจำนวน 14 ครั้ง ครั้งละ 60 นาทีและกลุ่ม

ควบคุมได้รับชุดการให้ข้อสนเทศจำนวน 14 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที เช่นเดียวกันเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ (1) ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการเรียน (2) ชุดการให้ข้อสนเทศ (3) แบบวัดจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.99 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบความแปรปรวนพหุคูณ ผลการวิจัยปรากฏว่า (1) หลังการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการเรียนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนพรตพิทยพยัตที่อยู่ในกลุ่มทดลองมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการเรียนสูงกว่าก่อนการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (2) จิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการเรียนสูงกว่าของนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ใช้ชุดการให้ข้อสนเทศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ (3) หลังการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการเรียนเป็นระยะเวลา 1 เดือนนักเรียนกลุ่มทดลองมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการเรียนสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นิติธารณ์ บุบผาเดช (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดพฤติกรรมนิยมเพื่อพัฒนาความเอื้ออาทรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนจี้เหล็กเขียวไพรวัลย์วิทยา จังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนจี้เหล็กเขียวไพรวัลย์วิทยา จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 20 คนได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงจากนั้นจับคู่เพื่อแบ่งนักเรียนที่มีคะแนนระดับความเอื้ออาทรใกล้เคียงกันออกเป็น 2 กลุ่มๆละ 10 คน แล้วกำหนดโดยสุ่มให้กลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดพฤติกรรมนิยมเพื่อพัฒนาความเอื้ออาทรและอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มควบคุมที่ได้รับชุดกิจกรรมแนะแนวแบบปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย (1) แบบวัดความเอื้ออาทรมีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ .94 (2) ชุดกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดพฤติกรรมนิยมเพื่อพัฒนาความเอื้ออาทรและ (3) ชุดกิจกรรมแนะแนวแบบปกติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบแบบแมนนิตนีย์ และการทดสอบเครื่องหมายของวิลคอกซัน ผลการวิจัยปรากฏว่า (1) คะแนนความเอื้ออาทรหลังการทดลองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนจี้เหล็กเขียวไพรวัลย์วิทยาในกลุ่มทดลองที่ได้ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดพฤติกรรมนิยมสูงกว่าคะแนนดังกล่าวก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) ภายหลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวตามแนวคิดพฤติกรรมนิยมมีคะแนนความเอื้ออาทรสูงกว่าคะแนนดังกล่าวของกลุ่มควบคุมที่ได้รับชุดกิจกรรมแนะแนวแบบ

ปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ(3) คะแนนความเอื้ออาทรภายหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองกับคะแนนดังกล่าวในระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน

สุณีย์ พุทธา (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวันที่สฤติย์พิทยาคม จังหวัดพิจิตร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวันที่สฤติย์พิทยาคม จังหวัดพิจิตร ปีการศึกษา 2556 ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม จำนวน 50 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม อย่างละ 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย (1) แบบประเมินทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .76 (2) แบบประเมินสัมพันธภาพในครอบครัว มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .75 (3) ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด (4) กิจกรรมแนะแนวอื่น พบการวิจัยพบว่า (1) นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวันที่สฤติพิทยาคม ในกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียด มีทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียดสูงกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุมที่ใช้กิจกรรมแนะแนวอื่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) นักเรียนกลุ่มทดลองที่มีลักษณะทางชีวสังคม และสัมพันธภาพในครอบครัวที่แตกต่างกัน มีทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียดไม่แตกต่างกัน และ (3) นักเรียนกลุ่มทดลอง มีทักษะการจัดการกับอารมณ์และความเครียดทั้งระยะหลังการทดลองและระยะติดตามไม่แตกต่างกัน

อุไรวรรณ กิตตินนทิก (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวตามทฤษฎีปัญญาทางสังคมที่มีต่อการพัฒนาทักษะการคบเพื่อนต่างเพศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนควนขนุน จังหวัดพัทลุง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนควนขนุน จังหวัดพัทลุง ปีการศึกษา 2556 จำนวน 60 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม แล้วแบ่งโดยการสุ่มเป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้องและกลุ่มควบคุม 1 ห้อง ห้องละ 30 คน กลุ่มทดลองใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวตามทฤษฎีปัญญาทางสังคม ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับข้อเสนอแนะทางการแนะแนว ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนควนขนุน ในกลุ่มทดลองที่ใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวตามทฤษฎีปัญญาทางสังคมที่มีต่อการพัฒนาทักษะการคบเพื่อนต่างเพศมีทักษะการคบเพื่อนต่างเพศสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับข้อเสนอแนะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากเอกสารงานวิจัยที่ได้ศึกษาค้นคว้า พบว่าชุดกิจกรรมแนะแนวเป็นเครื่องมือที่ทางการแนะแนวอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยกิจกรรมแนะแนวหลายๆ กิจกรรมที่นำมารวมกันอย่างเป็นระบบตามเป้าหมายและขอบข่ายของงานแนะแนว และการจัดกิจกรรมแนะแนวนั้นการจัดกิจกรรมโดยใช้แนวคิดจากทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เน้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้แก่นักเรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาพฤติกรรม

ตามวัตถุประสงค์ เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และจากการศึกษาวิจัยของผู้วิจัยอื่นๆ พบว่าหลังการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวในการวิจัย นักเรียนมีพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะสูงขึ้น กว่าก่อนกว่าก่อนใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมความมีจิตสำนึกสาธารณะโดยใช้ตัวแบบ

3.1 ความหมายของเทคนิคตัวแบบ

คำว่า “ตัวแบบ” ได้บัญญัติขึ้นแทนคำภาษาอังกฤษว่า Modeling ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2527, น.52) กล่าวว่า ตัวแบบ (Modeling) หมายถึง สิ่งที่เป็นแบบอย่างที่ดีเป็นบรรทัดฐาน เป็นแบบหรือตัวอย่างที่นำมาให้เห็น เพื่อเป็นแนวทางในการเปรียบเทียบ และเพื่อเป็นแบบอย่างในการเลียนแบบ ตัวแบบมีหลายลักษณะ เช่น ตัวแบบที่มีชีวิตจริง ได้แก่ ตัวแบบที่เป็นมนุษย์เป็นผู้แสดงแบบ ตัวแบบสัญลักษณ์ ได้แก่ ตัวแบบภาพยนตร์ ตัวแบบทางโทรทัศน์ เป็นต้น

กรุณา ศรีแสน (2546, น.6) ได้ให้ความหมายของตัวแบบ ไว้ว่า เป็นสิ่งที่ เป็นแบบอย่าง และมีความเหมาะสมกับข้อบังคับ คำสั่ง ระเบียบ ประเพณี และกฎกติกาต่างๆ ที่กำหนดไว้เป็นแบบปฏิบัติของผู้ที่อยู่ในสังคม

มนฤดี ธรรมสอน (2553, น.22) ตัวแบบ คือ สิ่งที่สามารถนำมาเป็นแบบอย่างหรือตัวอย่างที่นำมาให้เห็นเป็นแนวหรือเป็นตัวอย่างในการเลียนแบบ

จากเอกสารงานวิจัยที่ได้ศึกษาค้นคว้า นั้น พอสรุปความหมายของตัวแบบได้ว่า ตัวแบบ คือ สิ่งที่เป็นแบบอย่างหรือตัวอย่างที่นำมาให้เห็น เพื่อเป็นแนวทางในการเปรียบเทียบ เพื่อให้เกิดการเลียนแบบ เพื่อนำมาเป็นข้อปฏิบัติ เกิดการเรียนรู้จากตัวแบบ ในการเสริมสร้างพฤติกรรมที่เหมาะสม

3.2 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้ตัวแบบ

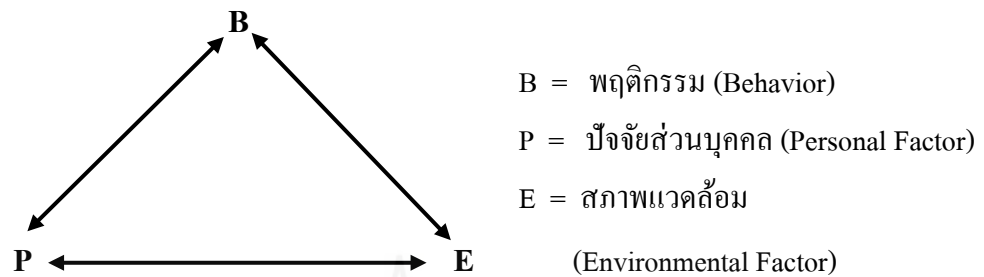
แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2543) ได้อธิบายว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบจึงเรียกการเรียนรู้จากการสังเกตว่า “การเรียนรู้โดยการสังเกต” หรือ “การเลียนแบบ” สาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งในการเรียนรู้ด้วยการสังเกตคือผู้เรียนจะต้องเลือกสังเกตสิ่งที่ต้องการเรียนรู้โดยเฉพาะและสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือผู้เรียนจะต้องมีการเข้ารหัส (Encoding) ในความทรงจำระยะยาว ได้อย่างถูกต้องนอกจากนี้ผู้เรียนต้องสามารถที่จะประเมินได้ว่าตนเลียนแบบ

ได้ดีหรือไม่ดีอย่างไรและจะต้องควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ด้วย (Met cognitive) และมนุษย์มีความสามารถที่จะรับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลของการกระทำ การเรียนรู้ผลจากการตอบสนองที่ตามมาเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยสังเกตจากผลที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลกระทำซึ่งมีทั้งผลทางบวกและทางลบพฤติกรรมไหนทำแล้วได้ผลดีบุคคลก็จะเลือกกระทำพฤติกรรมนั้นต่อไป ส่วนพฤติกรรมไหนกระทำแล้วได้รับผลไม่ดี บุคคลก็จะไม่กระทำพฤติกรรมนั้นอีก สำหรับการเรียนรู้จากตัวแบบ Bandura กล่าวว่าเป็นการเรียนรู้จากการสังเกตที่ผู้อื่นกระทำ แล้วจดจำอย่างคร่าวๆเอามาเป็นแนวทางในการกระทำและพฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้จากการสังเกตผ่านตัวแบบ (Modeling)

แนวคิดพื้นฐาน

จากทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของแบนดูราได้กล่าวไว้ว่าการเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องพิจารณาในแง่ของการแสดงออกแต่การได้มาซึ่งความรู้ใหม่ๆ (acquired) ก็ถือว่าการเรียนรู้ได้เกิดขึ้นแล้วถึงแม้ว่าจะยังไม่มีการแสดงพฤติกรรมออกมาก็ตาม (สม โภชน์ เอี่ยมสุภาษิต ,2543, น.47) ซึ่งพฤติกรรมของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้ในสองลักษณะ คือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ของบุคคลโดยตรงและการเรียนรู้จากตัวแบบซึ่งตัวแบบอาจจะเป็นบุคคลในครอบครัวหรือสังคมเมื่อบุคคลเห็นตัวแบบแสดงพฤติกรรมบางอย่างแล้วได้รับการเสริมแรงจะส่งผลให้บุคคลนั้นมีแนวโน้มสูงในการแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบถ้าผลที่เกิดจากการกระทำเป็นสิ่งที่พึงพอใจบุคคลจะเก็บจำการกระทำนั้นไว้เพื่อจะได้กระทำในโอกาสต่อไปแต่ถ้าผลที่เกิดจากการกระทำไม่เป็นที่พึงพอใจบุคคลจะเก็บจำการกระทำนั้นไว้แล้วพยายามหลีกเลี่ยงที่จะไม่กระทำพฤติกรรมนั้นอีก (Bandura, 1986)

การเสนอตัวแบบนั้นได้พัฒนามาจากแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของแบนดูราที่มีความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลไม่ได้เกิดจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมเพียงอย่างเดียวแต่ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลด้วย (สม โภชน์ เอี่ยมสุภาษิต ,2543, น.47) ซึ่งแบนดูรา (Bandura, 1986) ได้กล่าวว่าพฤติกรรม (behavior [B]) ความคิดและปัจจัยส่วนบุคคล (cognitive and other person factor [P]) และสิ่งแวดล้อม (environment influence [E]) จะมีปฏิสัมพันธ์และส่งผลซึ่งกันและกันดังแสดงใน ภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 การมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่องระหว่างพฤติกรรมกับปัจจัยส่วนบุคคลและสภาพแวดล้อม

ที่มา : แบนดูรา (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2543, น.48 ; อ้างอิงจาก Bandura, 1989)

การเสนอตัวแบบนั้นเป็นเทคนิคที่พัฒนามาจากแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของแบนดูราที่มีความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมของคนเรานั้นไม่ได้เป็นผลมาจากการที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่เขาอยู่เท่านั้นหากแต่ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลที่ประกอบด้วยความคิดและความรู้สึกอีกด้วยซึ่งปัจจัยทั้ง 3 นี้ (พฤติกรรมสภาพแวดล้อมส่วนบุคคล) จะมีลักษณะของการกำหนดซึ่งกันและกันถ้าปัจจัยใดเปลี่ยนแปลงไปอีกสองปัจจัยที่เหลือก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยการเสนอตัวแบบนี้จะพิจารณาในการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อให้บุคคลเกิดความคาดหวังถึงผลที่จะเกิดขึ้นบางอย่างซึ่งความคาดหวังถึงผลที่จะเกิดขึ้นนี้จะส่งผลให้บุคคลแสดงพฤติกรรมหรือไม่แสดงพฤติกรรมลักษณะของกระบวนการการเสนอตัวแบบดูได้จากภาพที่ 2.3 ดังนี้

ภาพที่ 2.3 แสดงถึงลักษณะของกระบวนการเสนอตัวแบบ

โดยที่ A = การเสนอตัวแบบ

B₁ = ความคิดหรือความรู้สึกของผู้สังเกตตัวแบบ

B = พฤติกรรมที่แสดงออก

C = ผลกรรม

จากกระบวนการแสดงตัวแบบนั้นจะต้องมีการเสนอตัวแบบ (A) ที่ทำให้ผู้สังเกตเกิดความสนใจและคิดอยากจะทำตาม (B_1) เมื่อบุคคลแสดงพฤติกรรม (B) ตามตัวแบบแล้วสิ่งที่ตามมาคือผลกรรม (C) ที่เกิดขึ้นต่อพฤติกรรมนั้นถ้าพฤติกรรมที่ทำตามตัวแบบนั้นได้รับการเสริมแรงทางบวกพฤติกรรมนั้นก็จะเกิดบ่อยครั้งขึ้นแต่ถ้าพฤติกรรมที่ทำตามตัวแบบนั้นได้รับการลงโทษพฤติกรรมนั้นก็จะไม่เกิดขึ้นอีก (สม โภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2543, น.254 ; อ้างอิงจาก Bandura,1969) ได้กล่าวว่าตัวแบบมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล 3 ด้าน ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้บุคคลเรียนรู้พฤติกรรมใหม่ๆ หรือทักษะใหม่ๆ ซึ่งจากผลของตัวแบบในลักษณะเช่นนี้ทำให้เราสามารถนำเอาวิธีการเสนอตัวแบบไปสร้างพฤติกรรมใหม่ๆ ให้กับบุคคลที่ยังไม่เคยกระทำพฤติกรรมดังกล่าวนี้

2. มีผลทำให้เกิดการระงับ (Inhibition) หรือการยุติการระงับ (Disinhibition) การแสดงพฤติกรรมของผู้สังเกตตัวแบบได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าเมื่อตัวแบบแสดงพฤติกรรมแล้วได้รับผลกรรม เช่น ใดถ้าตัวแบบแสดงพฤติกรรมแล้วได้รับผลกรรมเป็นที่ไม่พึงพอใจแนวโน้มที่ผู้สังเกตตัวแบบจะไม่แสดงพฤติกรรมตามตัวแบบนั้นมีสูงมากเท่ากับว่าตัวแบบทำหน้าที่ระงับการเกิดพฤติกรรม

3. ช่วยให้ผู้พฤติกรรมที่เคยได้รับการเรียนรู้มาแล้ว ได้มีโอกาสแสดงออกหรือถ้าเคยแสดงออกแล้วแต่ไม่ค่อยได้แสดงออกมากนักให้แสดงออกมากขึ้น ผลของตัวแบบในลักษณะเช่นนี้ก็จะทำหน้าที่เป็นสัญญาณกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา

จึงสรุปว่าการเรียนรู้โดยการสังเกตจึงเป็นกระบวนการทางการรู้คิดหรือพุทธิปัญญา (Cognitive Processes) การเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) หรือการเลียนแบบ (Modeling) สิ่งแวดล้อมและตัวผู้เรียนมีความสำคัญเท่าๆกัน เพราะคนเรามีปฏิสัมพันธ์ (Interact) กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวเราอยู่เสมอการเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมซึ่งทั้งผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและกันพฤติกรรมของคนเราส่วนมากจะเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling)

Bandura (1977) ได้ให้ความสำคัญของการปฏิสัมพันธ์ของอินทรีย์และสิ่งแวดล้อม และถือว่าการเรียนรู้ก็เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมโดยผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและกันบันดูราได้ถือว่าทั้งบุคคลที่ต้องการจะเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมเป็นสาเหตุของพฤติกรรมและยังได้ให้ความแตกต่างของการเรียนรู้ (Learning) และการกระทำ (Performance) ถือว่าความแตกต่างนี้สำคัญมากเพราะคนอาจจะเรียนรู้อะไรหลายอย่างแต่ไม่กระทำ เป็นต้น ว่านักศึกษาทุกคนที่กำลังอ่านเอกสารประกอบการสอนนี้คงจะทราบว่าการโง่ในการสอบนั้นมีพฤติกรรมอย่างไรแต่นักศึกษาเพียงน้อยคนที่จะทำการโง่จริงๆ บันดูราได้

สรุปว่าพฤติกรรมของมนุษย์อาจจะแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท

- 1) พฤติกรรมสนองตอบที่เกิดจากการเรียนรู้ผู้ซึ่งแสดงออกหรือกระทำสม่ำเสมอ
- 2) พฤติกรรมที่เรียนรู้แต่ไม่เคยแสดงออกหรือกระทำ
- 3) พฤติกรรมที่ไม่เคยแสดงออกทางการกระทำเพราะไม่เคยเรียนรู้จริงๆและบันดูราไม่เชื่อว่าพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะคงตัวอยู่เสมอทั้งนี้เพราะสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอและทั้งสิ่งแวดล้อมและพฤติกรรมมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน

3.3 กระบวนการเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบ

ขั้นของการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือเลียนแบบ

Bandura (1977) กล่าวว่า การเรียนรู้ทางสังคมด้วยการรู้คิดจากการเลียนแบบ มี 2 ขั้น คือ ขั้นแรกเป็นขั้นการได้รับมาซึ่งการเรียนรู้ (Acquisition) ทำให้สามารถแสดงพฤติกรรมได้ ขั้นที่ 2 เรียกว่าขั้นการกระทำ (Performance) ซึ่งอาจจะกระทำหรือไม่กระทำก็ได้ บันดูรา Bandura (1977 อ้างถึงใน ประเทือง ภูมิภักทราคม, 2540) ได้อธิบายกระบวนการที่สำคัญในการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเรียนรู้โดยตัวแบบว่ามีทั้งหมด 4 อย่างคือ

1. กระบวนการใส่ใจ (Attention) ความใส่ใจของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญมาก ถ้าผู้เรียนไม่มีความใส่ใจในการเรียนรู้โดยการสังเกต หรือการเลียนแบบก็จะไม่เกิดขึ้น ดังนั้น การเรียนรู้แบบนี้ความใส่ใจจึงเป็นสิ่งแรก que ผู้เรียนจะต้องมีบันดูรา กล่าวว่า ผู้เรียนจะต้องรับรู้ส่วนประกอบที่สำคัญของพฤติกรรมของผู้ที่เป็นตัวแบบองค์ประกอบที่สำคัญของตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อความใส่ใจของผู้เรียนมีหลายอย่าง เช่น เป็นผู้ที่มีเกียรติสูง (High Status) มีความสามารถสูง (High Competence) หน้าตาดีรวมทั้งการแต่งตัวก็มีอำนาจที่จะให้รางวัลหรือลงโทษ คุณลักษณะของผู้เรียนก็มีความสัมพันธ์กับกระบวนการใส่ใจ ตัวอย่างเช่น วัยของผู้เรียน ความสามารถทางด้านพุทธิปัญญาทักษะทางการใช้มือและส่วนต่างๆของร่างกายรวมทั้งตัวแปรทางบุคลิกภาพของผู้เรียน เช่น ความรู้สึกว่าคุณนั้นมีค่า (Self-Esteem) ความต้องการและทัศนคติของผู้เรียนตัวแปรเหล่านี้มักจะเป็ นสิ่งจำกัดขอบเขตของการเรียนรู้โดยการสังเกต

2. กระบวนการจดจำ (Retention Process) การที่ผู้เรียนหรือผู้สังเกตสามารถที่จะเลียนแบบหรือแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบได้ก็เป็ น เพราะผู้เรียนบันทึกสิ่งที่ตนสังเกตจากตัวแบบไว้ในความจำระยะยาว บันดูราพบว่าผู้สังเกตที่สามารถอธิบายพฤติกรรมหรือการกระทำของตัวแบบด้วยคำพูดหรือสามารถมีภาพพจน์ สิ่งที่ตนสังเกตไว้ในใจจะเป็นผู้ที่สามารถจดจำสิ่งที่เรียนรู้โดยการสังเกตได้ดีกว่าผู้ที่เพียงแต่ดูเฉยๆ หรือทำงานอื่นในขณะที่ดูตัวแบบไปด้วยสรุปแล้วผู้สังเกตที่สามารถระลึกถึงสิ่งที่สังเกตเป็นภาพพจน์ในใจ (Visual Imagery) และสามารถเข้ารหัสด้วยคำพูดหรือถ้อยคำ (Verbal Coding) จะเป็นผู้ที่สามารถแสดงพฤติกรรมเลียนแบบจากตัวแบบได้

แม้ว่าเวลาจะผ่านไปนานๆ และนอกจากนี้ถ้าผู้สังเกตหรือผู้เรียนมีโอกาสที่จะได้เห็นตัวแบบแสดงสิ่งที่จะต้องเรียนรู้ซ้ำก็จะเป็นการช่วยความจำให้ดียิ่งขึ้น

3. กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนกับตัวแบบ (Reproduction Process) กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบ เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนแปรสภาพ (Transform) ภาพพจน์ (Visual Image) หรือสิ่งที่จำไว้เป็นการเข้ารหัสเป็นถ้อยคำ (Verbal Coding) ในที่สุดแสดงออกมาเป็นการกระทำหรือแสดงพฤติกรรมเหมือนกับตัวแบบ ปัจจัยที่สำคัญของกระบวนการนี้คือความพร้อมทางด้านร่างกายและทักษะที่จำเป็นจะต้องใช้ในการเลียนแบบของผู้เรียนถ้าหากผู้เรียนไม่มีความพร้อมก็จะไม่สามารถที่จะแสดงพฤติกรรมเลียนแบบได้บันดูรากล่าวว่าการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบไม่ใช่เป็นพฤติกรรมที่ลอกแบบอย่างตรงไปตรงมา การเรียนรู้โดยการสังเกตประกอบด้วยกระบวนการทางพุทธิปัญญา (Cognitive Process) และความพร้อมทางด้านร่างกายของผู้เรียนจะนั่นในขั้นการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบ (Reproduction) ของแต่ละบุคคลจึงแตกต่างกันไปผู้เรียนบางคนก็อาจจะทำได้ดีกว่าตัวแบบที่ตนสังเกตหรือบางคนก็สามารถเลียนแบบได้เหมือนมากบางคนก็อาจจะทำได้ไม่เหมือนกับตัวแบบเพียงแต่คล้ายคลึงกับตัวแบบมีบางส่วนเหมือนบางส่วนไม่เหมือนกับตัวแบบและผู้เรียนบางคนจะไม่สามารถแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบ ฉะนั้นบันดูราจึงให้คำแนะนำแก่ผู้ที่มีหน้าที่เป็นตัวแบบ เช่น ผู้ปกครองหรือครูควรใช้ผลย้อนกลับที่ต้องตรวจสอบแก้ไข (Correcting Feedback) เพราะจะเป็นการช่วยเหลือให้ผู้เรียนหรือผู้สังเกตมีโอกาสทบทวนในใจว่าการแสดงพฤติกรรมของตัวแบบมีอะไรบ้างและพยายามแก้ไขให้ถูกต้อง

4. กระบวนการจูงใจ (Motivation Process) แรงจูงใจของผู้เรียนที่จะแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบที่ตนสังเกตเนื่องมาจากความคาดหวังว่าการเลียนแบบจะนำประโยชน์มาใช้ เช่น การได้รับแรงเสริมหรือรางวัลหรืออาจจะนำประโยชน์บางสิ่งบางอย่างมาให้รวมทั้งการคิดว่าการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบจะทำให้ตนหลีกเลี่ยงปัญหาได้ในห้องเรียนเวลาครูให้รางวัลหรือลงโทษพฤติกรรมของนักเรียนคนใดคนหนึ่งนักเรียนทั้งห้องก็จะเรียนรู้โดยการสังเกตและเป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมหรือไม่แสดงพฤติกรรมเวลานักเรียนแสดงความประพฤติดี เช่น นักเรียนคนหนึ่งทำการบ้านเรียบร้อยถูกต้องแล้วได้รับรางวัลชมเชยจากครูหรือให้สิทธิพิเศษก็จะเป็นตัวแบบให้แก่นักเรียนคนอื่นๆ พยายามทำการบ้านมาส่งครูให้เรียบร้อยเพราะมีความคาดหวังว่าคงจะได้รับแรงเสริม หรือรางวัลบ้างในทางตรงข้ามถ้านักเรียนคนหนึ่งถูกทำโทษเนื่องจากเขาของมารับประทานในห้องเรียนก็จะเป็นตัวแบบของพฤติกรรมที่นักเรียนทั้งชั้นจะไม่ปฏิบัติตามแม้ว่า Bandura จะกล่าวถึงความสำคัญของแรงเสริมบวกว่ามีผลต่อพฤติกรรมที่ผู้เรียนเลียนแบบตัวแบบ

อาจสรุปได้ว่าการเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบจะต้องมีการจัดรูปและองค์ประกอบของการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยกระตุ้นให้ผู้สังเกตเกิดความสนใจตั้งใจที่จะสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบจนสามารถจดจำและนำมาสร้างสัญลักษณ์แทนพฤติกรรมต่างๆของตัวแบบได้ การจูงใจที่เหมาะสมจะทำให้ผู้สังเกตกระทำพฤติกรรมตามตัวแบบได้ดี การสังเกตและแรงจูงใจจะให้มีผลแสดงพฤติกรรมหรือไม่แสดงพฤติกรรมดังนั้น การเรียนรู้จากการสังเกตตัวแบบจึงจำเป็นต้องเป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการย่อยทั้ง 4 ประการซึ่งถ้าหากขาดกระบวนการใดกระบวนการหนึ่งจะทำให้ผู้สังเกตไม่สามารถกระทำพฤติกรรมตามตัวแบบได้สมบูรณ์

3.4 ประเภทของตัวแบบ

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2543, น.51) ได้แบ่งประเภทของตัวแบบไว้ 2 ประเภท ดังนี้

1) ตัวแบบที่มีชีวิตจริง (Live Model) คือตัวแบบที่บุคคลได้มีโอกาสสังเกตและปฏิสัมพันธ์โดยตรง

2) ตัวแบบสัญลักษณ์ (Symbolic Model) คือตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่างๆเช่นวิทยุ โทรทัศน์การ์ตูนหรือหนังสืออนิเมชันเป็นต้น

กาญจนา ไชยพันธุ์ (2549) กล่าวว่าตัวแบบสำหรับการเรียนรู้โดยการสังเกตแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1) ตัวแบบบุคคลจริง หมายถึง ตัวแบบจริงที่แสดงพฤติกรรมจริงให้ผู้สังเกตได้เห็น โดยทั่วไปตัวแบบจริงมีอิทธิพลต่อผู้สังเกตมากที่สุด

2) ตัวแบบสัญลักษณ์ หมายถึง ตัวแบบที่เป็นคนหรือกลุ่มคนในภาพยนตร์ โทรทัศน์หรือสื่อรูปภาพอื่นๆการใช้ตัวแบบภาพยนตร์ (Film Modeling) เป็นกลวิธีหนึ่งที่จะดึงดูดความสนใจของผู้สังเกตได้มากเนื่องจากภาพยนตร์และเสียงเป็นสิ่งที่ช่วยในการดึงดูดความสนใจ

3) คำบอกเล่าหรือสารบันทึก หมายถึง ตัวแบบที่แสดงการกระทำพฤติกรรมให้ผู้สังเกตโดยคำบอกเล่าด้วยคำพูดหรือการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร

พาวัญญ์ บุญประสาร (2550) กล่าวว่าตัวแบบแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1) ตัวแบบที่มีชีวิตจริง (Live model) คือตัวแบบที่บุคคลสามารถสังเกตและมีปฏิสัมพันธ์ได้โดยตรงสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการแสดงออกได้ตามสภาพการณ์และน่าสนใจมากกว่าตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ในการรับรู้ของคนบางคน

2) ตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Model) คือตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ ภาพยนตร์ สไลด์แถบบันทึกเสียง วิดีทัศน์ โทรทัศน์ การ์ตูน สถานการณ์จำลองหรือหลาย

รูปแบบของสัญลักษณ์รวมกันเป็นตัวแบบ อันหนึ่งการเสนอตัวแบบด้วยวิธีเหล่านี้สามารถเตรียมเรื่องราวของตัวแบบไว้ล่วงหน้าได้ทำให้มีผลดีในการที่จะเน้นจุดสำคัญของการแสดงพฤติกรรม สามารถควบคุมพฤติกรรมของตัวแบบได้ และใช้ได้กับกลุ่มคนจำนวนมากตัวแบบประเภทนี้สามารถเก็บไว้นำเสนอในครั้งต่อไปได้ด้วยแต่ถ้าตัวแบบสัญลักษณ์ไม่สมจริงหรือขัดแย้งกับพฤติกรรมของตัวแบบในชีวิตจริงอาจทำให้ผู้สังเกตเกิดความสับสนไม่เชื่อถือและอาจไม่เลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบนั้น

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้การเสนอตัวแบบ โดยเลือกใช้ตัวแบบคือ ตัวแบบที่เป็นพฤติกรรมของบุคคลจริง ตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ และสารบั่นทึงหรือคำบอกเล่า เพื่อเป็นตัวแบบในการส่งเสริมพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะให้กับนักเรียน ทั้งนี้เนื่องจากตัวแบบยังมีหลากหลายจะทำให้นักเรียนเกิดความสนใจ เป็นการดึงดูดให้นักเรียนสนใจในการทำกิจกรรม และไม่รู้สึกลำบาก ทำให้ผู้วิจัยสามารถสอดแทรก ความคิด เชิงคุณธรรม จริยธรรมด้านจิตสำนึกสาธารณะต่อตนเอง จิตสำนึกสาธารณะต่อส่วนรวมเพื่อประโยชน์ต่อโรงเรียน และชุมชน นักเรียนเกิดการซึมซับและเกิดการตระหนักถึงการมีจิตสำนึกสาธารณะเข้าไปโดยไม่รู้ตัว ส่งเสริมพฤติกรรมและให้พฤติกรรมคงทนถาวร

3.5 แนวทางในการเลือกตัวแบบ

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2536, น.256) ได้ให้แนวทางในการเลือกตัวแบบนั้นมีหลักการในการเลือกตัวแบบ ดังนี้

1) ตัวแบบควรจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับผู้สังเกตทั้งในด้านเพศ เชื้อชาติและทัศนคติ ซึ่งการที่ตัวแบบมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับผู้สังเกตนั้นจะทำให้ผู้สังเกตมั่นใจได้ว่าพฤติกรรมที่ตัวแบบ แสดงออกมานั้นเหมาะสมและสามารถทำได้เพราะบุคคลนั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับตน ซึ่งจะทำให้เขาเกิดความรู้สึกมั่นใจว่าเขาจะสามารถทำได้เช่นกัน

2) ตัวแบบควรจะเป็นผู้มีชื่อเสียงในสายตาของผู้สังเกต แต่ถ้ามีชื่อเสียงมากเกินไปก็จะทำให้เขามีความรู้สึกว่าพฤติกรรมที่ตัวแบบกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ไม่น่าเป็นจริงสำหรับเขาได้

3) ระดับความสามารถของตัวแบบนั้นควรจะมีระดับที่ใกล้เคียงกับผู้สังเกต เพราะถ้าใช้ตัวแบบที่มีความสามารถสูงก็จะทำให้ผู้ที่สังเกตคิดว่าเขาไม่น่าจะทำได้ทำให้เขาปฏิเสธที่จะทำตามตัวแบบนั้น

4) ตัวแบบนั้นควรจะมีลักษณะที่เป็นกันเองและอบอุ่น

5) ตัวแบบเมื่อแสดงพฤติกรรมแล้ว ได้รับการเสริมแรง จะทำให้ได้รับความสนใจจากผู้สังเกตมากขึ้น

3.6 การเสนอตัวแบบ

Bandura (1986 ,อ้างอิงใน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ,2543, น.315) การนำเสนอตัวแบบสามารถทำได้โดยผ่านตัวแบบ 4 ประเภทคือ

1. การเสนอตัวแบบทางพฤติกรรม (Behavioral Modeling) หมายถึง การที่ตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมให้บุคคลเห็น เช่น แม่ตักบาตรให้ลูกเห็น พ่อดื่มเหล้าให้ลูกเห็น หรือครูทิ้งขยะลงถึงให้นักเรียนเห็น

2. การเสนอตัวแบบทางวาจา (Verbal Modeling) หมายถึง การเสนอตัวแบบที่พูดบอก หรือเขียนบอกว่าจะทำอะไรได้อย่างไร

3. การเสนอตัวแบบสัญลักษณ์ (Symbolic Modeling) หมายถึงการเสนอตัวแบบผ่านสื่อต่างๆ คือ วิทยุ โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ จานภาพ ภาพยนตร์ หนังสือ คอมพิวเตอร์ และสื่อภาพอื่นๆ

4. การเสนอตัวแบบสัมผัส (Kinesthetic Modeling) หมายถึงการเสนอตัวแบบที่สามารถสัมผัสได้เช่น อักษรเบลที่ใช้กับคนตาบอด

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้การเสนอตัวแบบโดยใช้วิธีการหลากหลายวิธีผสมกัน คือ การเสนอตัวแบบทางพฤติกรรม การเสนอตัวแบบทางวาจา และการเสนอตัวแบบสัญลักษณ์ ซึ่งการเสนอตัวแบบดังกล่าว จะนำเสนอโดยใช้วิธีการที่แตกต่างกัน ตามความเหมาะสมของเนื้อหาเกี่ยวกับจิตสำนึกสาธารณะทั้งต่อตนเอง และจิตสำนึกสาธารณะต่อส่วนรวมเพื่อประโยชน์ต่อโรงเรียน และชุมชน

3.7 วิธีดำเนินการเสนอตัวแบบ

การเสนอตัวแบบนั้น ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการดำเนินการเสนอตัวแบบให้มีประสิทธิภาพทำได้ง่ายไม่ยุ่งยากและไม่ซับซ้อนนั้น คือการสร้างตัวแบบโดยยึดหลักเกณฑ์ที่ได้จากปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการใช้ตัวแบบขั้นตอนในการพิจารณาจากดำเนินการเสนอตัวแบบควรพิจารณาดังต่อไปนี้ (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2543, น.160-161)

1. กำหนดพฤติกรรมที่ต้องการจะให้ตัวแบบแสดง เพื่อให้บุคคลสังเกตและลอกเลียนแบบให้ชัดเจน

2. ความชัดเจนของพฤติกรรมนั้นจะต้องหมายถึงการสังเกตได้ชัดได้

3. จะต้องแน่ใจว่าพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงนั้นจะต้องอยู่ในระดับความสามารถของผู้ที่สังเกตไม่เช่นนั้นจะก่อให้เกิดความคับข้องใจในการเรียนรู้ได้

4. จะต้องแน่ใจว่าพฤติกรรมที่จะให้บุคคลลอกเลียนแบบนั้นเป็นพฤติกรรมที่ทำให้ดูง่ายถ้าเป็นพฤติกรรมที่ซับซ้อนก็อาจจะแยกออกเป็นพฤติกรรมย่อยๆ จากนั้นอาจใช้คำพูดชี้แนะ

ได้เมื่อแยกพฤติกรรมที่ต้องการจะให้ลอกเลียนแบบออกมาเป็นพฤติกรรมย่อยๆ ก็ให้ตัวแบบพูดไปทีละพฤติกรรมพร้อมทั้งแสดงพฤติกรรมนั้นๆ ประกอบด้วยซึ่งการทำเช่นนี้จะทำให้การลอกเลียนแบบเกิดได้ง่ายขึ้น

5. จะต้องแน่ใจได้ว่าผู้สังเกตนั้นตั้งใจสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบอย่างแท้จริงจึงอาจที่จะใช้สัญญาณที่เป็นคำพูดแก่ผู้สังเกตก่อน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดความสนใจแต่การใช้สัญญาณนั้นจะต้องไม่กระทำโดยพฤติกรรมที่รุนแรง เช่น กระจกตัวให้สังเกตเป็นต้นเพราะจะทำให้ผู้สังเกตลอกเลียนแบบพฤติกรรมที่รุนแรงได้

6. จะต้องแน่ใจเสมอว่าพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงออกนั้นชัดเจนและกระทำสม่ำเสมอ

7. เมื่อผู้สังเกตตัวแบบลอกเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบได้ถูกต้องหรือใกล้เคียงกับพฤติกรรมของตัวแบบจะต้องให้การเสริมแรงผู้ที่ลอกแบบทันที

8. การเสริมแรงที่ให้แก่ผู้ลอกเลียนแบบหรือผู้สังเกตนั้นจะต้องใช้ตัวเสริมแรงที่มีประสิทธิภาพ

9. จะต้องแน่ใจได้ว่าผู้ดำเนินการเสนอตัวแบบจะต้องไม่ควบคุมความสนใจของผู้สังเกตตัวแบบด้วยวิธีการที่รุนแรงเช่นตีหรือดุด่าเป็นต้น

10. ควรมีการรวบรวมข้อมูลที่แสดงออกถึงความก้าวหน้าของผู้สังเกตด้วยเพราะจะทำให้ผู้สังเกตได้รู้ว่าตนเองก้าวหน้าและเป็นตัวเสริมแรงที่ดีให้แก่ผู้สังเกตอีกด้วย

11. ในกรณีที่ผู้สังเกตไม่สามารถลอกเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบได้เลย อาจจะใช้การชี้แนะโดยทำทางเข้าช่วยด้วยได้เพราะจะทำให้เรียนรู้ได้เร็วขึ้น

12. ในการเสนอตัวแบบนั้นเมื่อตัวแบบแสดงพฤติกรรมเป้าหมายแล้วควรมีการให้เสริมแรงต่อตัวแบบด้วยการทำ เช่นนี้จะเป็นการจูงใจให้ผู้สังเกตอยากลอกเลียนแบบมากยิ่งขึ้น

13. ควรเลือกตัวแบบที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับผู้สังเกตพร้อมทั้งให้มีความเด่นตลอดจนสามารถแสดงพฤติกรรมที่จะให้ลอกเลียนแบบได้อย่างคล่องแคล่วด้วย

ดังนั้นแนวทางในการเสนอตัวแบบจึงเป็นการจัดสถานการณ์เพื่อให้บุคคลเกิดความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้นซึ่งความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้นนี้เองที่จะส่งผลให้บุคคลตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรม โดยกระบวนการเสนอตัวแบบจะเสนอตัวแบบที่บุคคลสนใจและคิดอยากทำตามและเมื่อบุคคลแสดงพฤติกรรมที่ทำตามตัวแบบแล้วสิ่งที่ตามมาคือผลการตอบสนองที่เกิดขึ้นต่อพฤติกรรมนั้น

3.8 วิธีการสร้างตัวแบบ

ในการสร้างตัวแบบนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดพฤติกรรมของตัวแบบ โดยศึกษาค้นคว้า และรวบรวมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเป็นพื้นฐานแนวคิด เกี่ยวกับการเสนอตัวแบบโดยแนวทางในการสร้างตัวแบบ (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2541, น.216) สามารถสรุปเป็นรายชื่อได้ดังนี้

1. ผู้ศึกษากำหนดวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ผู้สังเกตเรียนรู้
 2. ค้นคว้า รวบรวมเนื้อหา ความรู้เนื้อหาในตัวแบบสัญลักษณ์เพื่อให้ผู้สังเกตเกิด การเรียนรู้และคาดหวังว่าถ้าเลียนแบบตามพฤติกรรมของตัวแบบนั้นจะได้รับผลการกระทำ เช่นเดียวกับตัวแบบ
 3. กำหนดตัวแบบที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับผู้สังเกต เนื่องจากแนวคิดในการเสนอ ตัวแบบนั้นบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกันจะทำให้ผู้สังเกตรู้สึกว่าการกระทำที่ตัวแบบกระทำขึ้นเป็น สิ่งที่เขาเองก็น่าจะทำได้
 4. จัดสภาพการณ์ที่เอื้อให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ ในพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกับ พฤติกรรมของตัวแบบ
 5. กำหนดพฤติกรรมของตัวแบบที่แสดงให้อยู่ในระดับความสามารถที่ใกล้เคียง กับผู้สังเกต เพื่อให้ผู้สังเกตรู้สึกว่าการกระทำที่ตัวแบบกระทำนั้นเป็นสิ่งที่เขาเองก็น่าจะทำได้
 6. กำหนดผลกรรมที่ตัวแบบได้รับ โดยให้การเสริมแรงกับตัวแบบ เมื่อตัวแบบ สามารถแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เพื่อให้ผู้สังเกตเรียนรู้และรู้สึกว่าการกระทำที่ตัวแบบกระทำนั้นเป็นสิ่งที่เขาเองก็น่าจะทำได้
 7. กำหนดสถานการณ์และพฤติกรรมที่เรียนรู้ข้อมูลพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดง ต้องแสดงอย่างละเอียดมีขั้นตอนชัดเจนและง่ายต่อการเลียนแบบ
 8. นำสคริปต์การสร้างตัวแบบรับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อ ดูความชัดเจนว่าพฤติกรรมนั้นสามารถสังเกตเห็นได้หรือวัดได้และเห็นตรงกันว่าหากผู้สังเกต ได้ดู ตัวแบบแล้วพฤติกรรมนั้นจะเกิดหรือไม่เกิดมีความเป็นไปได้หรือไม่
 9. ดำเนินการสร้างตัวแบบตามสคริปต์ที่ผ่านความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญ
- ลักษณะของผู้สังเกต**
- ผลของการเสนอตัวแบบนั้นจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้ สังเกตด้วยลักษณะของผู้สังเกตที่การเสนอตัวแบบควรพิจารณามีดังต่อไปนี้

1) ความสามารถในการดำเนินการและเก็บจำข้อมูล จัดเป็นสิ่งสำคัญมากที่ผู้เสนอตัวแบบจะต้องพิจารณาความสามารถดังกล่าวขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาของผู้สังเกต ดังนั้นควรเสนอตัวแบบให้สอดคล้องกับระดับสติปัญญาของผู้สังเกต

2) ความวิตกกังวลเป็นลักษณะหนึ่งที่มีผลต่อการเรียนรู้ถ้าผู้สังเกตมีความวิตกกังวลมากเกินไปก็จะทำให้เกิดการรบกวนต่อการสังเกตตลอดจนกระบวนการการเก็บพฤติกรรมของตัวแบบจึงอาจจำเป็นที่จะต้องฝึกให้ผู้สังเกตรู้จักวิธีการผ่อนคลายก่อนการเสนอตัวแบบทั้งนี้เพื่อให้การผ่อนคลายไปบรรเทาความวิตกกังวลนั้น

3) บุคลิกภาพด้านอื่นๆของบุคคลที่มีผลต่อประสิทธิภาพการเสนอตัวแบบ เช่น ลักษณะทุนหันปล้นเล่น การรู้คุณค่าของตนเอง การรับรู้ถึงศักยภาพของแห่งตน สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจและเพศ เป็นต้น ซึ่งลักษณะดังกล่าวควรพิจารณาก่อนที่จะเสนอตัวแบบ

3.9 อิทธิพลของตัวแบบ

Bandura (1977 อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2541, น.223-224) ได้กล่าวว่าตัวแบบนั้นมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล 3 ด้านด้วยกันคือ

1) ช่วยให้ผู้บุคคลเรียนรู้พฤติกรรมใหม่ๆ หรือทักษะใหม่ๆ ซึ่งจากผลของตัวแบบในลักษณะ เช่น นี้เองทำให้เราสามารถนำเอาวิธีการเสนอตัวแบบไปสร้างพฤติกรรมใหม่ๆ ให้กับบุคคลที่ยังไม่เคยกระทำพฤติกรรมดังกล่าว

2) มีผลทำให้เกิดการระงับ (Inhibition) หรือการยุติการระงับ (Disinhibition) การแสดงพฤติกรรมของผู้สังเกตตัวแบบได้ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับว่าเมื่อตัวแบบแสดงพฤติกรรมแล้วได้รับผลเช่นใดถ้าตัวแบบแสดงพฤติกรรมแล้วได้รับผลที่เป็นสิ่งไม่พึงพอใจแนวโน้มที่ผู้สังเกต ตัวแบบจะไม่แสดงพฤติกรรมตามตัวแบบนั้นมีสูงมากก็เท่ากับว่าตัวแบบทำหน้าที่ระงับการเกิดพฤติกรรมดังกล่าว แต่ถ้าพฤติกรรมใดที่ผู้สังเกตตัวแบบถูกระงับมาก่อน ได้เห็นตัวแบบแสดงพฤติกรรมดังกล่าวแล้วไม่ได้รับผลอย่างที่ผู้สังเกตคาดว่าจะได้รับหรือแสดงแล้วได้ผลทางบวก แนวโน้มที่ผู้สังเกตจะกระทำตามตัวแบบก็มีมากขึ้นก็เท่ากับว่าพฤติกรรมที่เคยถูกระงับนั้นได้ถูกการยุติการระงับแล้ว

3) ช่วยให้ผู้พฤติกรรมที่เคยได้รับการเรียนรู้มาแล้วได้รับการแสดงออกหรือถ้าเคยแสดงออก แล้วแต่ทว่าไม่ค่อยได้แสดงออกให้แสดงออกเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นผลของตัวแบบในลักษณะเช่นนี้ก็ทำหน้าที่เป็นสัญญาณกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมนั้นออกมาอิทธิพลของตัวแบบจะช่วยให้เรียนรู้พฤติกรรมใหม่ๆ หรือทักษะใหม่ๆ เกิดการระงับ (Inhibition) หรือการยุติการระงับ (Disinhibition) การแสดงพฤติกรรมและช่วยให้พฤติกรรมที่เคยได้เรียนรู้มาหรือเคยแสดงออกให้แสดงออกมากขึ้น

3.10 ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการใช้เทคนิคตัวแบบ

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2536, น.65) ได้เสนอแนะข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการให้ตัวแบบไว้ ดังนี้

1) ข้อดีของวิธีการให้ตัวแบบ

(1) ทำให้ความถี่ของการเกิดพฤติกรรมเป้าหมายหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ค่อยๆ เกิดขึ้น และค่อยๆ มีความถี่สูงขึ้นและจะคงทนถาวรยิ่งขึ้น โดยให้การเสริมแรงเมื่ออินทรีย์แสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์

(2) จะทำให้ผู้เลียนแบบเกิดพฤติกรรมที่ไม่เคยเกิดมาก่อน

(3) จะช่วยเพิ่มพฤติกรรมที่พึงประสงค์หรือระงับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เลียนแบบหรือผู้สังเกต

(4) ช่วยเอื้ออำนวยให้พฤติกรรมของผู้สังเกตหรือผู้เลียนแบบที่เคยเรียนรู้มาก่อนมีแนวโน้มที่จะแสดงออก

2) ข้อจำกัดวิธีการให้ตัวแบบ

(1) หากใช้ตัวแบบอย่างเดียว ในการสอนพฤติกรรมใหม่ การเกิดพฤติกรรมใหม่จะเกิดช้า ควรให้ควบคู่กับการเสริมแรงทางบวกหรือการให้ข้อมูลย้อนกลับ

(2) การคัดเลือกตัวแบบ ตลอดจนกิจกรรมที่จะเลียนแบบ ผู้คัดเลือกควรตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำตัวแบบทั้ง ตัวแบบบุคคลจริง ตัวแบบสัญลักษณ์ และคำบอกกล่าวหรือสารบันทึก มาผสมผสานเพื่อให้เกิดความหลากหลายและน่าสนใจต่อการพัฒนาพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะให้กับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึกลอยตามและคิดเปรียบเทียบพฤติกรรมจากเทคนิคตัวแบบเพื่อประยุกต์ใช้กับชีวิตจริง แล้วคิดที่จะเลียนแบบพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะจากตัวแบบ

3.11 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้เทคนิคตัวแบบพัฒนาความมีจิตสำนึกสาธารณะ

สุนันท์ ปรีชาชัยสุรัตน์ (2542: บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัย เรื่องการใช้เทคนิคแม่แบบในการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทางสังคมของนักเรียนที่มีลักษณะมุ่งอนาคตแตกต่างกันผลการทดลอง พบว่า หลังการได้รับเทคนิคแม่แบบนักเรียนกลุ่มทดลองพฤติกรรมเชิงจริยธรรมทางสังคมสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05

สุขุมลย์ คำหวาน (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาการลดพฤติกรรมก้าวร้าวโดยเทคนิคตัวแบบและการเสริมแรงทางสังคมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลของการใช้เทคนิคตัวแบบและการเสริมแรงทางสังคมต่อการลดพฤติกรรมก้าวร้าว กลุ่ม

ตัวอย่าง คือ นักเรียนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว จำนวน 4 คน ที่กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนขอนแก่นวิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า นักเรียนที่ได้รับการเสนอตัวแบบและการเสริมแรงทางสังคมกับพฤติกรรมที่เหมาะสมจะแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมเพิ่มขึ้น และเมื่อได้รับการเพิกเฉยต่อพฤติกรรมก้าวร้าว จะแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวลดลง

พวงทอง คงเจริญ (2550: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่องผลของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มร่วมกับการใช้ตัวแบบในการพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง : กรณีศึกษานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองทุ่ม จังหวัดหนองบัวลำภู ภาคการ เรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนที่มีคะแนนต่ำสุดจากผลการวัดพฤติกรรม จริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนโดยเรียงคะแนนจากน้อยไปหามากแล้วนำ คะแนนมาจับคู่กันและใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) แยกแต่ละคู่ให้อยู่ในกลุ่ม ทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 8 คน กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม ร่วมกับตัวแบบสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาทีจำนวน 12 ครั้ง ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรม จริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพฤติกรรมจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียน กลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เล็ก ทองแสน (2550: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ผลของการฝึกสมาธิและการใช้ตัวแบบ ที่มีต่อพฤติกรรมความมีระเบียบวินัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า คะแนนพฤติกรรมความมีระเบียบวินัยของ นักเรียนที่ได้รับการฝึกสมาธิและการใช้ตัวแบบ หลังการทดลองสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึก สมาธิและการใช้ตัวแบบอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

จารุณี ทรัพย์ประเสริฐ (2552 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ผลของการเสนอตัวแบบผ่าน นิทานสร้างเสริมสุขนิสัยโดยใช้สื่ออุปกรณ์เด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่าง เด็กอายุ 4-5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ ชั้นอนุบาล ในเขตอำเภอคอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 64 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่ม เปรียบเทียบ กลุ่มละ 32 คน กลุ่มทดลองได้รับกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการเล่านิทานสร้างเสริมสุข นิสัยโดยใช้สื่ออุปกรณ์ โดยผู้วิจัยเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวผ่านนิทานตามแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ ผู้วิจัยกำหนดขึ้นที่โรงเรียน 12 กิจกรรม ผลการวิจัย พบว่า ก่อนการทดลอง ค่าเฉลี่ยคะแนนสุขนิสัย ในเด็กปฐมวัยของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบไม่แตกต่างกัน ($p\text{-value} > 0.05$) หลังการทดลอง และระยะติดตาม เด็กปฐมวัยในกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนสุขนิสัยสูงกว่าก่อนการทดลองและสูง กว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$)

มนฤดี ธรรมสอน (2553: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การใช้กิจกรรมการเสนอตัวแบบ เพื่อส่งเสริมระเบียบวินัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยต่ำ โรงเรียนคอยเต่าวิทยาคม อำเภอคอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ กิจกรรมเสนอตัวแบบ และแบบประเมินพฤติกรรมความมีระเบียบวินัยของนักเรียน โดยหาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่า ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเสนอตัวแบบมีระเบียบวินัยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปาริญา ราพา (2554: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวทฤษฎีเผชิญความจริงและใช้ตัวแบบสัญลักษณ์เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่าหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีคะแนนความรับผิดชอบสูงกว่าก่อนการทดลองและมีคะแนนความรับผิดชอบสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวทฤษฎีเผชิญความจริงและใช้ตัวแบบสัญลักษณ์มีคะแนนความรับผิดชอบต่อตนเองมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภัทนะ จันทรเจริญสุข (2554: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการใช้ภาพยนตร์แบบปฏิสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวชิรวิทย์ จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 41 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยแบบวัดจิตสาธารณะสื่อภาพยนตร์แบบปฏิสัมพันธ์เกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตสาธารณะด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคม จำนวน 4 เรื่อง แบบแสดงความคิดเห็นจากการชมภาพยนตร์ และแบบสะท้อนคิดของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำเสนอโดยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า หลังจากชมภาพยนตร์แบบปฏิสัมพันธ์ทั้ง 4 เรื่องนักเรียนมีระดับจิตสาธารณะที่สูงขึ้นและจากการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนเป็นรายบุคคลรายกลุ่มและจากการสะท้อนคิดนักเรียนแสดงถึงความมีจิตสาธารณะด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมที่มีบทบาทในการรักษาประโยชน์ของส่วนรวม

อรอนงค์ มานะเสถียร (2555: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ผลการใช้โปรแกรมเทคนิคแม่แบบเพื่อพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของเยาวชนในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านราชสิมา กลุ่มเป้าหมายเป็นเยาวชนในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านราชสิมา จำนวน 24 คน โดยสุ่มเป็นกลุ่ม

ทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 12 คน โดยกลุ่มทดลองได้รับ โปรแกรมการใช้เทคนิคแม่แบบ ทั้งหมด 12 ครั้ง กลุ่มควบคุมไม่ได้เข้าโปรแกรมการใช้เทคนิคแม่แบบ ผลการวิจัยพบว่า หลังการทดลองเยาวชนชายที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมการใช้เทคนิคแม่แบบเพื่อพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ สูงกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสูงกว่าควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พัชรศิริ ทศนศรี (2556 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัยผ่านนิทานการ์ตูนแอนิเมชันสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลลพบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/2 โรงเรียนอนุบาลลพบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบประเมินเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัย แบบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัย และนิทานการ์ตูนแอนิเมชัน ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ สถิติที่ใช้สถิติแบบวัดซ้ำ (Repeated Measures) ผลการศึกษาพบว่า นิทานการ์ตูนแอนิเมชันเพื่อส่งเสริมเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลลพบุรี มีคุณภาพตามเกณฑ์ และมีพัฒนาการด้านเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัย อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับก่อนใช้ 2.33 ระหว่างใช้ 2.50 และหลังใช้ 2.50 และนักเรียนมีเหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความมีวินัย หลังใช้นิทานการ์ตูนแอนิเมชันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยพบว่าชุดกิจกรรมแนะแนวตามเทคนิคตัวแบบ เพื่อพัฒนาความมีจิตสำนึกสาธารณะ โดยการใช้เทคนิคตัวแบบเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ได้จากการเรียนรู้พฤติกรรมใหม่ จากประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ของกลุ่มเพื่อน โดยอาศัยอิทธิพลของการนำเทคนิคตัวแบบเข้ามามีส่วนช่วยให้เขาได้มองเห็นผลจากการกระทำพฤติกรรมนั้นๆ ของตัวแบบประกอบกับการได้รับการเสริมแรงอย่างถูกต้องตามหลักการให้การเสริมแรงของสกินเนอร์ แล้วเชื่อว่าพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจะลดลงและพฤติกรรมที่เหมาะสมใหม่ที่เกิดขึ้นจะคงอยู่ต่อไป และจากการศึกษาการวิจัยพบว่าการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวในการวิจัย นักเรียนมีค่าความมีจิตสำนึกสาธารณะสูงกว่าการก่อนการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. ปัจจัยเชิงสาเหตุหรือสมมติที่เกี่ยวกับพฤติกรรมความมีจิตสำนึกสาธารณะ

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยนำภูมิหลังทางชีวสังคม ได้แก่ เพศ ผลการเรียนรู้เฉลี่ย และรายได้ของครอบครัวของนักเรียน ที่ได้รับจากการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวตามเทคนิคตัวแบบเพื่อพัฒนาความมีจิตสำนึกสาธารณะมาศึกษาเพิ่มเติมด้วย

4.1 เพศ

เพศ เป็นลักษณะทางชีวภาพของมนุษย์ซึ่งแบ่งออกเป็น เพศชายและเพศหญิง จากความแตกต่างทางเพศนี้ทำให้มนุษย์แสดงบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันโดยขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมสภาพแวดล้อมและสังคมของบุคคลที่อาศัยอยู่ดังนี้

จินตนา บัวเฟียน (2550, น.72) ศึกษาผลการฝึกเพื่อพัฒนาความเชื่อในการควบคุมสาเหตุและผลจากการกระทำของตนของนักเรียนวัยรุ่นที่มีจิตลักษณะแตกต่างกันด้วยชุดกิจกรรมแนะแนวผลการศึกษาพบว่าเพศเป็นตัวทำนายสำคัญของความเชื่อในการควบคุมสาเหตุ และผลจากการกระทำของตนซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของอรณัฐา ไชระกา (2551, น.71) ที่ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้นซึ่งได้นำภูมิหลังทางชีวสังคมของนักเรียน คือ เพศ ผลการเรียนรู้เฉลี่ยและอาชีพของผู้ปกครอง มาศึกษาเพิ่มเติมผลการศึกษาพบว่าเพศเป็นตัวทำนายสำคัญของพฤติกรรมรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น

สรุปได้ว่าความแตกต่างทางเพศคือเพศชายและเพศหญิงมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาพฤติกรรมความมีจิตสำนึกสาธารณะ

4.2 ผลการเรียนรู้เฉลี่ย

ผลการเรียนรู้เฉลี่ย (ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน) เป็นตัวบ่งบอกถึงความสามารถของนักเรียนในด้านสติปัญญาในการรวบรวมความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์จากการเรียนรู้

รติดา กุดแถลง (2550, น.72) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความซื่อสัตย์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนอศรัย จังหวัดนครนายก โดยการจำแนกตามผลการเรียน พบว่านักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยต่างกันมีความซื่อสัตย์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยสูงมีความซื่อสัตย์มากกว่านักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยปานกลางและต่ำและนักเรียนที่มีผลการเรียนปานกลางมีความซื่อสัตย์มากกว่านักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของนวลลออ แสงสุข (2554, น.64) ที่ทำการศึกษากิจกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย

รามคำแหง พบว่านักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยสูงมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่มีผลการเรียนเฉลี่ยต่ำ

สรุปได้ว่าผลการเรียนเฉลี่ยเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตลักษณะและ/หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้นการวิจัยครั้งนี้จึงได้นำผลการเรียนเฉลี่ยของนักเรียนมาศึกษาเพิ่มเติมด้วย

4.3 รายได้ของครอบครัว

รายได้ของครอบครัว คือปริมาณรายได้ทั้งหมดที่ครอบครัวได้รับใน 1 เดือน

อังคณา เมตุลา (2546, น.108) ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวแบบบูรณาการที่มีต่อการรู้จักและเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสหราษฎร์รังสฤษดิ์ มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาการรู้จักตนเองและการเห็นคุณค่าในตนเองที่เป็นผลจากการฝึกด้วยชุดกิจกรรมแนะแนวแบบบูรณาการกับไม่ได้ฝึกด้วยชุดกิจกรรมแนะแนวแบบบูรณาการ ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษาตัวแปรลักษณะทางจิต 3 ประการและตัวแปรสถานการณ์ทางสังคม 3 ประการในบทบาทของตัวแปรอิสระควบคุมด้วยผลปรากฏว่านักเรียนที่มาจากครอบครัวรายได้สูงมีการรู้จักตนเองและการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักเรียนจากครอบครัวรายได้ต่ำและนักเรียนจากครอบครัวรายได้สูงที่ได้รับการฝึกมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่านักเรียนจากครอบครัวรายได้ต่ำที่ไม่ได้รับการฝึกอีกจุรา สุขารมณ์ (อ้างถึงใน อรพิน ชุชม 2532: บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่ององค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการปรับตัวของนักเรียนวัยรุ่น โดยเปรียบเทียบการปรับตัวของนักเรียนวัยรุ่นจำแนกตามภูมิหลังของครอบครัวและลักษณะทางชีวสังคมที่ต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลปรากฏว่านักเรียนวัยรุ่นที่ครอบครัวมีฐานะเศรษฐกิจแตกต่างกันมีความสามารถในการปรับตัวแตกต่างกันโดยที่นักเรียนวัยรุ่นที่ครอบครัวมีฐานะเศรษฐกิจระดับสูงจะมีความสามารถในการปรับตัวดีกว่านักเรียนที่ครอบครัวมีฐานะเศรษฐกิจระดับต่ำ

สรุปได้ว่ารายได้ของครอบครัวเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตลักษณะและ/หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้นการวิจัยครั้งนี้จึงได้นำรายได้ของครอบครัวของนักเรียนมาศึกษา เพิ่มเติมด้วย